

Naiste Hääl

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu
Häälekandja

Nr 6

Fr. R. Kestner
Eesti NSV
Reamainike

SP
8301

MIINA HERMANN

Juuni 1928

TALLINN

Hind 40 senti

“Naiste Hääl”

**Eesti Naisorganisatsioonide Liidu häälekandja.
Ilmub 1 kord kuus.**

Toimetaja: MARIE REISIK.
Väljaandja: E. Naisorganisatsioonide Liit.
Toimetaja kodune aadr.: Jaani t. 9. Tel. 13-91.

Toimetus ja talitus asub: TALLINNAS, Laenu
Panga maja, Müürivahe 16, krt. 35.
Avatud kella 10—2. Telefon 13-26.

**Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja teised lehe-
tellimiste vastuvõtjad.**

Tellimise hind: poolaastaks — 2 kr., aastaks — 4 kr. Üksiknumber 40 senti.
Väljamaa tellimine 5 kr. 50 s.

Kuulutuste hind: terve lehekülg — 30 krooni. 1 mm ühel veerul — 10 senti.

NAISTE HÄÄL

E. NALSORGANISATSIOONIDE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 6

Juuni 1928

II aastakäik

Teatame oma lugupeetud lugejatele, et järgmine „Naiste Hääl’e“ number ilmub juuli kuu esimesel poolel suurendatud kujul juuli ja augusti kuu kaksiknumbrina Nr. 7 ja 8.

Amuqft. mf *Lõdu. (Lisa Reinvald)* *Müine Hermann*

1. Oo = da = mele koda kallis, mi = nu ko = du kella = re mi = nu maa ja mi = pu ja sa
2. Lapse laul ja lapse mängud, si = nar saa = rik, si = ni = lill; oo = pi ku = te oma häälde.

1. mi = nu kuul ja mi = nu kuul ja kai = ke = re!
2. Ko = har kuu = rik, ko = har kuu = rik, kar = je = pill!

1869 — 1891 — 1928.

Esimesest laulupeost alates kuni senini, mitmesugustest raskustest hoolimata, on üks isamaaline waim, üks wennaarmastus meie rahwa kottu juhtinud.

Puudujid esimeste pidude aegu raundteed, liikumine oli raske ja kulukas. Pidule tulijaid oli igast kihelkonnast ainult üks meeskoor, mis koosnes kooliõpetajast. Kuna segafoorid weel ei tegutsenud, olid kahe esimese laulupeo (1869 ja 1879) kawas ainult meeskoori laulud.

Suba 1871 aastal ilmus praost N. S. Willigerode väljaandel „Laulu salgakene 1. ja 2. segafooridele“. Siis algatajid lauluandelised rahwakooli õpetajad segafooride arendamist. Olid ju naised, kes omas arenemises olude sunnil meestest harilikult aastajada tagajammasid, wiimaks meestele järele jõudnud.

Mõne aasta järele, kui ilmusid dr. R. M. Germani „Eesti koori ja kooli kannel segafooridele“ 1875 aastal, hakkas segafoori laul õitfema. „Eesti Rand-

les" leidus laul „Oh laula ja hõiska, seft laulu aeg on käes, ju priinse kõla, see helisegu mäes“.

See laul äratas naistes priinse tundeid ja elustas teda waimlilisele tööle.

Suured teened segafoori laulu arendamises jääwad dr. R. A. Hermannile. 1891 aasta laulupeo kawa kokkuseadmisel toonitas ta: „selle pidu teeme segafoori lauludega, seft perekond koosneb ifka mees- ja nais- hääleste — ifa, ema oma poegade ja tütardega“.

Dr. R. A. Hermann oli tol ajal üks neist wähes- test, kes pooldas naise waimlist arenemist ja seda igal juhusel soodustas. Arwatavasti mõjus selleks juurelt kaasa J. W. Zannseni perekond, nimelt Lydia Koidu- la, kelle jädelew waimurikkus kõigis, kes ta isamaja kii-

lastasid, eraforralist luupidamist ja tähepamu ära- tas.

Järgnewad laulupeod on juuremalt osalt tänini segafooride kawaaga jäänud.

Ma rahwuslise muusika loomingu juhtes arenesid laulupeod aasta-aastalt. Sinna esimene lulupeo ees- kawa aina wõõraid helitõid sijaldas, kuigi oma sõna- osaga (J. W. Zannsen j. n. e.), esines juba järgmistel laulupidudel ifka enam ja enam oma heliloojate tõid.

Pole kaugel aeg, kus meie heliloojate pere nii ar- wurikkaks kujunes, et kabepäewalisesse pidukawasfe enam wõimalik pole mahutada igalt ühelt üht pala.

Terwitam järeltulewat noort muusikapõlwe!

Miina Hermann.

Mõned väikesed mälestused meie laulupidudelt.

Oh neid aegu ilusaid, igatsewaid, ilu järele jänu- newaid ja millest hing ialgi täis ei saanud! Kõll hüüdsid ööbikud kopsis õitseaial, küll lõõritas lõõke keja kohal, kaswasid niidul kuldasel kullerkupud ja jäsasid sinilillede filmakesed, — ifkagi — ilujanu jäi kustutamata ja on seda jäänud täninigi.

„Mu siida, ärka üles, — nüüd paistab meie kaunisti“ — laulis ätt kodus meie pühapäewa hom- mikuti äratuses oma pehme tenoriga, mängides wiil- ulil kaasa teist häält; siis „kui olin weel wäikekene kaswasin ma kannikene“, kuulsin temalt juba „kuule kuidas hääli helab, Wanemuise kandest kõlab“, „Wennad, nüüd astugem lauljate liiki“, „Oh põhja- maa, ja meie häll“ ja teift ilusaid laule, mis olid lau-

lupidu kawas ja mida ätt harjutas kodus. Tartus oli tulemas juur laulupidu, kus kaasalaulma pidi ka Tar- wastu meesfoor kõster S. Wübner'i juhatusel, ja mängima pasunakoor.

Ühel ilusal päewal asusti ätt kooriliikmena Tar- tu reisile ja — oh rõõmu! wõttis ka wäikeste Aino kaasa. Suurtesse plaanwanritesse asusid pinkidele kooride liikmed ja oma äti kõrwale ka wäike Aino. Mäletan, et meestel olid seljas pikad mustad, punas- te nõõridega Tarwastu wammused ja peas mustad kaabud, milleldele kannis lai roheline pael paari kollase niipeega Tarwastu kooride tundemärgiks.

Sõit, 75 wersta Tartuni, läbi warasuwise loo- duse, oli meestele nähtawasti õige lõbus, minule wäikele aga kannis wäsitaw hulga wõõraste meeste seas, kelledest mõned käifid kõrtsides wahete wahel õlut joomas, mis mulle sugugi meelt mõõda ei olnud.

Korteriolude ja kõige muu wäsituse tagajärjel olin wist nii wäsinud, et laulupidust enesest üksikasju palju meelejäänud ei ole, mäletan waid — et laul ilus kõlas, ja kõrwu jäi juhi Dr. R. A. Hermann'i kõ- law hääli ja meele ta sirge meeldiw kuju.

Järgnewa laulupeo juht ja hing „Wanemuise“ aiast oli samuti Dr. R. A. Hermann.

Siis jälle mõne aja pärast laulupidu Tartus, mille kawas oli juba ka solistide kontsert. Laulmine, pr. Salme ja nende ridade kirjutaja (olin tol korral Peterburi muusikakooli õpilane), mängisid hra.Meiz- up (wiinul) ja Jaan Tamm (metšasarw), noor Pe- terburi konserwatooriumi õpilane. Klaveril kaasa mängis J. Kappel.

Pidufooride kontserdid olid tookordses Sassa põl- lumeseste selft näituse aiast ja samas, näituse hoones, oli ka solistide kontsert. Peale selle laulupidu Tal- linnas. Noore juhataja, niipalju kui mäletan, wist ainult Türu. Mõned koorid wõistlesid auhindade peale.

Andsin kaks kontserti „Wadesalong'is“ oma wenna Jaan Tamn'ega, kes oli nüüd Peterburis Itaalia ooperi ja Pawlowski sinfoonia kontsertide esimene

metšajarwe mängija ja solist. Teisi solistide kontserte mäletavasti ei olnud.

Wahupeal „Laulupäew“ Tartus 1909 aastal, ja jõudiski kätte suur laulupidu Tallinnas 1910 aastal, mille wälkel anti ka kaks sinfooniakontserti. Solistiks oli kutsutud Wäino Sola. Dratooriumi ettekanne jäi, niipalju kui mäletan, juhatajate „haiguse“ pärast ära. Publiku osawõtt laulupidudest oli ajajooksul aina kaswanud, kuid pidu korraldus, eriti sellel pidul, oli õige puudulik, kuna nähtavasti see külg weel wastawalt edeneda ei olnud jõudnud. Põidud olid pikemate wahearcade järele ja korraldajad wahelduwad, nii et kogemused lähewad kaotisi. Tähtsamaks sündmuseks sel laulupeol tuleb lugeda „Estonia“ teatrihoone nurgakivi panemine, mis sündis waikides, sest Cestimaa Wene kubeneri poolt olid keelatud kõned.

Uja ja olude keerises fertis siiski kõigi surwete peale waatamata esile C e s t i w a b a r i i k. Kuna kuni siamaale olime oma laulupeod algama ja lõpetama pidanud „Sumal keisrit kaitse sa“ laulmisega, arenes 1923 aasta laulupidu Tallinnas siina, kus jaine nüüd täiest hingeist hõisata „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm.“ Kui juurel määrat ta meile seda on, see oleneb meist enestest.

Jgatahes wiimane suur laulupidu, esimene meie iseseiswuse kestel, arenes sellel isamaalisel õnne ja rõõmu tundel suurepäraliseks rõõmupühaks, nii lauljate kui ka publiku osawõtu suuruse poolest, aga wõib ka öelda — laulude wäärtuslikkuse ja üldise kor-daminemise poolest oli määratu edu märgatav.

Unustamatuks jääb wiist küll igale nende tuhandete pidurüüis lauljate kogupilt laululawal ja need „judinad“, mida tundsiime ja mida küll on raske analiiseerida, kui pafunatooride saatel wõimsalt ja wägewalt kõlas pidurawa traditsiooniline alguskooraal: „A r g a k e!“

Sama tunne kordus wiist paljudel Tartus, kus kordusid samad laulud, jama „Argake!“ 1926 aastal.

Celolewal laulupeol Tallinnas ei ole enam „Sumala sõna“ laulu, ei „Argake!“ — wiist oleme juba igas suunas ja suhtes nii „arganud“, et jarnast hüüdu enam tarwiliseks ei peeta.

Oleks minu olemine, teijeks minu tegemine, liihendaks ma wähemalt poole wõrra nende rongikäitkude pikkust, millega lauljaid enne kontserte wäsitatakse. Ühe wägewa „A r g a k e“ paneks ma aga ka weel pidu kawa alguse. Seni kui meil on weel saja kohta üheksakümme üheksa sentimentaalset olemust, miiks ei peaks nende piduturu ja tundeid ülendama? Pealegi, kas ei pühendaks siin otstarbe abinõu?

Aino Tamm.

Suuni-Suuni päewil pühitseb Cesti rahwas oma kümne aastast wabaduse laulupidu.

Laulupeod on kui sambad Cestis — millede najal meie oma riigihoonet ehitanud. Csimestest laulupeost

kuni wabaduse laulupeoni on pikk sammakäik ja wabaduse laulupidu kujuneb selles kõige kaunimaks mälestusjambaks.

Laul on eestlase trümmi jeltfiline olnud, — hallide päewade troostiks ja lootuseks parema päewade peale, kõne asetäitjaks seal, kus kõnelemine oli keelatud. Protestiks laulsid orjad oma piina laulsiid, minnes mööda mõijast. R a h w a s k ö n e l e s l a u l u k a u d u.

Laulupidudest kanti kodu isamaa armastust ja waimu nagu tulejädet, mis siis tulena laiali walguis üle maa. Kui meil ei oleks isamaa armastust, kas oleks siis praegune Cesti?

Laul on meid kaswatanud niikaugele, et olime tugewad looma oma riiki, laul on meid kogunud ühi-seks juureks armastuseks isamaa wastu ja selles waimus on wõidetud meie wabaduse wõitlus.

Meie laulame nüüd wabaduse laulu, wabaduse laul on kui rõõmus linnulaul warajasel kewadel, ja meie laulame armastuse laulu oma noore waba Cestife.

Nüüd tohime ja wõime meie kõnelda kõigest, mis meil südamel peal, — kas oskame ja tahame teha seda nii hästi kui laulda?

Sindlasti jääb ka tulewikus laul pühamate, kaunimate tundmuste awaldajaks.

Paula Brehm.

Muide sunnil olen pidanud oma parema noorusea mõõda jaatma kodumaalt kaugel, kuid fogu sel ajal on wana kodumaaga olnud mu kõige kindlamaks sidemeks, kõige ligemaks ühendajaks L a u l, eriti eesti laul.

Fogu minu tegevusajal laulu alal, pole Eestis olnud ühtegi suuremat laulupidu, alates Türipu juhatusel Pärnus 1903 aastal ärareetud laulupeoga, kus ma esinesin solistina oratooriumis „Looming“, kus ma poleks tundnud tugewa sidemena, mis ühendab fogu rahvast, laulu wõimuu.

Ta itka jälle olid need kontserdid, laulupeod, muusikapäewad, — ühesõnaga — oli see laul, mis mu tõi kodumaale, siwendas minus tundmuse, et üheks tugewamaks rahwusliku koostundmuse siwendajaks on laul.

Arwan, et ka iseseiswa Eesti waba laul ühendab rahvast, ühendab samuti, nagu ta endisel ajal elawa hoidis rahwuslike ühtlustunde ja wabaduse igatsuse ning oli mõjuwaks teguriks isamaaluse siwendamisel.

Matilde Lüdig-Sinkel.

Olen Tallinna laps ja üks esimestest Eesti laululindudest, wõiksin pea oma 25 aastast tegevust laulupõllul pühitseda, kuid seni pole mul veel korda läinud ühesiti laulupeost Tallinnas osa wõtta.

Laulupeoks 1910 aastal sain küll kutsu osa wõtmiseks oratooriumis „Paradiis ja Peri“. Pidin tol ajal oma ooperit looma, millest sündis mulle siis mu poeg Arthur. Laulupeol 1923 aastal olin seotud ooperilaulmisega Nooma National teatris. Selolewast üldlaulupeost olen küll väga huvitatud, sest järele toredat muusikalist eeskawa, mis nii hoolega etewalmistatud saab, pole meil veel ühelgi laulupeol olnud.

Üldiselt on meil Eestis suur huwi nii koori kui ka sololaulu vastu, iseäranis wiimase kümne aasta jooksul on meil saanud palju noori lauljaid juurde tulnud. Rahjuks peawad nad suuremalt osalt õppimisajal kogutud repertuaari wõõras keeles laulma, tihti isegi mitte arusaades kõigist, mida nad laulawad, selleasemel, et jeda emakeeles laulda, mis omelti nii tänuks laulmiseks on. Meil pole veel sugugi selle eest hoolitsetud meie laulurele kirjastada mõnda klassikute laulukogu wäljaannet eestikeelses tõlkes. Kultuurkapital on küll mitmed sajad tuhanded üksikute lauljate peale kulutanud, et nad wäljamaal wõõras keeles ja meeles flawerinängijate juures laulmist õpiksid: palju rohkem wilja oleks see raha kodumaal meie lauljatele kannud toetusena eestikeelse laulukogu wäljaandele, mis jällegi kaasa oleks aidanud meie kultuurpinna tõstmiseks. Estonia teater on õige palju ooperid lawastanud, aga mitmete ooperite jaoks pole sõnaraamatut olemastki. Laulew noorjugu

käib ooperit kuulamas ja on nii mõnestki ilusast aariost vaimustatud, kuid on ikkagi sunnitud seda mõõras keeles laulma.

Tänu prl. Aino Tannele ja hra. Mihkel Siidigile on meil vähemalt osa rahvalauludest ja meie heliloojate töödest trüüfis ilmunud.

Wähe on meil veel selleks tehtud, et oma rahva ijeteadvust ja armastust emakeele vastu alal hoida.

Ludmilla Hellat-Lemba.

Laul, kui rahva hingelaadi kajastus.

Mõjuvaim abinõu tunnete väljendamiseks peitub laulus. Inimene laulab mure muljutuste all, kurbuse ja igatsuse kiitetes, hõiskab ülekaevast rõõmst ja armastusest, julgusest ja wahmusest. Wastawalt rahva hingelaadile, tema tundeilmale ja tundmuste sügavusele kujunes igal rahval aastajajangute jooksul omapärane rahvalaul. Kuid selle juures ei ole ka välised ajaloolised momendid oma mõju avaldamata jätnud laulu iseloomule, nagu meie seda võime tähele panna eriti eestlaste juures.

Eestlane on lauluarmastaja inimene: juba lapsepõlves saab temale hella ema hällilaul omaseks ja jirgudes laulab ta karjatänawal, põllul, aasal ja metsateel. Sellest meie rahva kõrge laulu kultuur, mida veel on arendanud lool, loorilaul ja laulupeod. Wiimaste mõju rahva muusikaalsuse edendamises ja hariduslike tasapinna tõstmises on kahtlemata juur, rääkimata rahva ühistunde ja ijeteadvuse kasvatamisest.

Eesti rahvas on armulijelt wäike, aga selle peale vaatamata on tema perekondlises, seltskondlises ja poliitilises elus väga palju lahkeliidid-disharmoniat. Kui laulupeo muusikaline harmoonia aitaks

wähendada wõi osaltki kõrvaldada meie awaliku elu disharmoniat, oleks saavutatud siht ja küllaldaselt tasutud tegelaste waew ning walu.

Ella Masing-Grünberg.

Nii kui taewa pikne
Mustade pilwede all
Hirmsasti kärgatab:
Nõnda on jooksmas
Ilus laulu tuline oja.

Kr. Jaak Peterson.

Pigistatud kahe pihi wahela, Saksa mõisnik ühelt ja Vene ametnik teiselt, elas eestlane oma elu; wiimase järgu kodanik oma enda kodumaal, põlatud, majanduslikult kui ka kultuuriliselt põrmu surutud. See, mis eestlase hinges elas haawatud enesetundest, kustumatust vabaduseihast, püüdes parema elu, hariduse ja kunsti poole, ei tohtinud väljendust leida ei sõnas, kirjas ega teos. Eestlasel ei olnud oma kirjandust, tema ajakirjandus seisis algastmeil, ta oli kätest ning jalust seotud walitsewate rahwaste tsensuuriga ja kahtlustustega, kunstist ei võinud juttugi olla. Poliitika, oma enda ja oma maa saatuse juhtimine, teiste wõimuses.

Niisuguses masendawas õhkkonnas, milles puudus ainuski lootuse säde, jäi eestlasele ainult üks

ala, kuhu põgeneda oma elu lootusetusest, igapäeva hallist raskusest. Kuhu ta võis valada oma kibeduse, valu ja peaasi — kust ammutada troosti ja paremate päewade lootust. See oli laul. Üks armastus oli kõigist waimlistest varadest kõrvale tõrjutud eestlasel — isamaa. Üks abinõu kõige väljendamiseks, mis tema hinges pakitses — laul. Vaimustav ja ülendav isamaa laul, selle vastu suudab tänapäevani waewalt külmaks jääda ükski meist, omal ajal aga, kui veel näha polnud selle tee algustki, mille lõpul meie tänapäev seisame, tähendas see kõigi õilsate tunnete ülimat tippu.

Mis poleks kümnete aastate kestel ära suutnud teha innukas kihutustöö mitmesuguste muude abinõudega — kogu rahva südant tuksuma panna ühes sihis, teda waimustada ühest ideest ja mõtlema panna ühte mõtet, seda suutis kerge waevaga laulupidu. „Esimesel laulupeol, mis 1869. a. isa Jannseni algatusel ja eestwõttel ära peeti, pandi alus Eesti iseteadvusele, mille algus

oli täis romantilist idealismi ja rahvuslikku vaimustust,“ ütleb helilooja Juh. Aavik „Muusika-lehes“ nr. 6. 1924. „Siit peale kujuneb nõnda-nimetatud „ärkamise aeg“, mis täidab ilusaimaid lehekülgi Eesti lühikeses arenemisloos.“

Ka edaspidi, kogu selle arenemisloo kestel, jäid laulupeod laiemas mõttes ja laul ise abinõuks kogu rahvast liikvele panna, teda koondada ühise idee ümber ja temas õhutada rahvuslikku iseteadvust, kui see hallidest päevade üksluises reas ja rasketes oludes kippus jääma lõdvemaks. Meie rahvas on end selle sõna kõige otsekohesemas mõttes vabaks laulnud, võime liialduseta ütelda.

Tuleb meele juhul seitsmendalt üldlaulupeolt, mille ülevamaks silmapilguks pidi olema nurgakivi panek „Estonia“ teatri uuele hoonele kohal, kus praegu kergib see võimas hoone. Oli juba endisel ajal laulupidusid Saksa kui ka Vene ametivõimude poolt koheldud umbusalduse ja rahulolematusega, siis seda laulupidu varjamatult juba kahtlustati separatismi õhutamises, mispärast tolleaegne kuberner Korostovets ära keelas nurgakivi panemise piduliku toimingu. Pärjad, millega tulevase teatri plats piiratud, võeti pidu korraldajate poolt maha... Ja kui siis sunduslikult mängiti ja kehvalt kaasa lauldi „Jumal, keisrit kaitse sa,“ laskis kuberner vene riigihümni ikka jälle uuesti korrata, üle obligatoorse kolme korra neli, isegi viis korda. Kui siis järsku mütsid üles lendasid ja keisri laulu asemel rahva suust äkki kõlas võimas „Mu isamaa, mu õnn ja

rõõm!“ saabus silmapilk, mida vaevalt keegi läbi-elanu suudab unustada! Rahva hinges elav vabaduse vaim on püha vaim ja see ei lase end pilgata!

Kuid on veel teine külg, millega laulupeod oma mälestuse auväärsest on raiunud Eesti rahva kasvamise ja arenemise lukku. Viies laulu viimase küalani, kutsudes ellu lugematud laulukoorid, koondasid laulupeod rahva kõige rahvapärasema ümber kaunitest kunstidest — muusika ümber. Sellega on nad rahvale annud piduliku, üleva meeleolu, vaimustuse ja hingelise tõusu, millist laiades hulkades vaevalt saab esile manada ühegi teise kunsti varal. See vaimustus ja hingeline tõus on kahtlemata abiks olnud paljudel meie rahva juhtidel ja teistel andidel oma eesmärgi poole püüdmiseks ja teel ees seisvate määratute raskuste äravõitmiseks. Kust muidu, kui sellest hingelisest tõusust, oleks jõudu, julgust ja sitkust ammutanud kunsti uurimatu avaruste poole püüdmiseks põlatud rahva pojad ja — tütreid.

Ja — ka tütreid. Meil on suurim heameel konstateerida, et ilusa rahvusliku romantika ajajärk Eestis on soodustanud niihästi mees- kui ka naistegelaste kasvamist. Kui Karl Robert Jakobson võimsalt kaasa tõmbas oma otsekui kivivai raiutud kõnedega, siis mitte vähem ei sütitanud Koidula hõõgav isamaa armastuse luule. Kui Joh. Vold. Jannsen kogu rahva laulma pani — olgugi Saksa viise, siis on meie naiste uhkus ja kohus tunnustada, et Miina Hermann see oli, kes meie oma lauludele lõi meie omad viisid ja neid sellega viis kogu rahva mitte ainult suhu, vaid ka

Munamäe ööbik.

Videvikul vilistab viise ööbik. Laksutab siis, kui kaste on langenud lehile ja rohule, kui sooja udupilve varjus hiilib armunu nägema armunut. Küsi armunult: „Millised sõnad sobiksid ööbiku laulule?“ — Vastab:

„Noor olla, on kevadet rinna sees kanda ja kevade kohinat kuulda...“

Ent mitte alati ei laula ööbik armunule kevadest ja noorusest, mitte ikka videvikul. Ta laulab mõnikord ka lihtsale metsasuusijale päris päisepäeva ajal.

Mõni nädal tagasi oli see. Siis, kui lehestik oli veel täis vaiku ning omas imeliselt õrna rohelise värvi, nii rohelise, nagu on mõnikord lainetel meres paraja tuule õitsutusel.

Pealinna paradiis — Kadriori meelitas värsket hõngava haljusega oma juure inimesi ja laululinde.

Teisel pool orgu, Lasnamäe veerel ehitati laululava. Paukusid kirved, krigisesid saed, vuhisesid vasarad hommikust õhtuni.

Laululava, kõlakaja suunas liikusid alati inimsalgad. Suured, laiad teed viivad sinna.

Kenam on aga luusida kõrvaltteedel, vabas suunas, jalge all pehme muruvaip.

Näe, milline nägus, kahar vahtrapuu siin! Umar ja suur nagu hiiglamüts on ta oksate ja oksakeste osa, üleni täis kollakas-rohelisi õisi ja väikesi lehti nagu hiirekõrvu. Vaher õitseb enne lehtimist juba.

Istun õige su varju, kaunis metsahiiglane. Puhkan jalgu ja vaatlen, kuidas hääletult langevad rohule su õiekroonid, kuidas mardikad julgelt ronivad kroonidesse.

Vaiकिन. Mõnulen.

Kuule, laulab lind üsna ligidal. Ööbik! Ja otse mu silmi ees oksal. Keskpäeval soojal, helgel.

Väike kuldsuu on ülimes vaimustuses.

Silmad suletud, rind paisumas helide surve, avali nokakene saatmas välja just praegu loodud viise.

Oleksid viisil ka ometi sõnad!

Kes ütleb, millest laulab praegu õitselind?

Kas armuühast, kevadest, noorusest? — Ei, need on hämariku motiivid, salapärased, täis õnd-

südamesse. Tänavuse üldlaulupeo puhul on Eesti naistel põhjust eriti mälestada ja austada heliloojaid ja muusikakunstnikku Miina Hermannit kui ühte neist, kel meie paljukannatanud rahva hinges elav muusikaline vaimustus on aidanud toime saada suurimate raskustega ja välja jõuda sinna, kus kunstilisel loomingul ei ole enam piiravaid takistusi. Algades kolmandast üldlaulupeost on tema laulud püsinud kõigi laulupidude eeskavas ja lugematud koorid on neid maal kui ka linnas laulnud, seni kui tema viisid rahvale on saanud üldvaraks, igale lauljale inimesele elavaks.

Miina Hermann, kelle 60 aastast sünnipäeva mälestasime 1924 aastal, võib juba tuleval aastal tagasi vaadata oma 50 aastalisele tegevusele Eesti muusikapölvil. Mitte vähem kui nelikümmentühksa aastat on ta rahva hulgas tegutsenud heliloojana, koorijuhatajana, muusikaõpetajana, orelkunstnikuna. Väsimatu tegelane sündis 1864 aastal 9. veebruaril Raadi vallas Tartu lähedal kooliõpetaja perekonnas. Ta kasvas üles muusikas, sest isakodus harrastati orelimängu ja koorilaulu. Laulsid niihästi isa kui ka ema. Laulsid, mis kooris õpitud, lauldi suure hoole ja armastusega ka kodus, mis andis ülevaid elamusi noorele muusikaandelisele hingele. Niisuguses õhkkonnas hakkas ta nagu iseenesest orelil mängima, algul kobades, otsides klahvidel välja viisid ja siis viiside järel tundma õppides noodid. Vaevane, kuid ikkagi eesmärgile viiv tee! Muusika ime täitis tema hinge juba lapsepõlves ja kui ta kord lapsena

Siiski on elu ilus!

Siiski on elu ilus!

Ilus ja hunnitu-suur.

*— Kõndinud mina ka madalusteed,
Juhtinud siiski mind jumalus'väed;*

Keset ka saatuse pimedat

Loonud hing lootuse ilula;

Võitlustes — surmaga varju all

Minuga jäänud mu Elulaul.

Armastan sind — Sina, minu Elu!

Läbi kõigi taevaste kostab see ilu!

Lilled kõik, valged ning taevaselged,

Purpuripunad ning päikesehelged,

Lilled kõik, maa- ja taevakaunid,

Minu elu altaril,

Rahuta ilma tajumata

Ehtinud, õitsenud Jumala ees —

Õitsenud, leekinud tuhandes leegis!

Pühaks ohvriks elu riigis.

Armastan sind — Sina, minu Elu!

Läbi kõigi taevaste kostab see ilu!

Anna Haava.

juureldes saladuse jälgile sai, et selle jumaliku kunsti loovad inimesed, küpses temas varakult otsus, ka ise „teha laulusid“, enne tundma õppides, kuidas nad on tehtud.

Esimesed juhatused klaverimängus ja kompo-

sust. Päevane laul kannab vist eepilist, jutustavat laadi.

Ava, linnukene silmad! Ehk leian neist tillukestest peeglitest su laulu mõtte, võin tõlgitada su hääle sädinat, vidinat, vilet ja laksatusi.

Avaski. Ning väikeste silmakeste ilme kinnitas loo, mida kuulis mu kõrv:

„Olen võõras siin,“ pajatas ööbik. „Rändasin siia Munamäe ümbrusest, orust, kus õitsevad praegu toomingad. Mind ajas uudishimu siia mereüdu, vabrikusuutsu, saabuvate ja lahkuvate laevade linna.

Põlvest põlve jutustatakse meie metsalaulikute peres ilusast, vanaaegsest linnast ja kaunist puistikust ta külje all.

Olen nüüd näinud seda linna. Lendasin just eile enne koitu Kalevi kalmule viima tammehelkeksi austusmärgina kangelasale. Nii sain Lindanisa kõrgemale künkale. Mulle ei meeldi vanalinn. Seal kuhjatud kokku lõpmata palju kive. Kirikud, tornid, müürid, majad — kõik on kivist.

Arvan, et neid ehituskive kokkukanda oli väga raske. Kalevi kaasa Linda nõrkas, kui kandis Toompää mäeks kive. Nõrkushoos nuttis ta

järve täie pisaraid. Sama palju pisaraid nutsid vist kokku kõik orjad, kes kandsid kive ehitusteks. Ja küüru jäid orjad ning vimma nende seljad. Orjade järtulijaid tunnen ma, kes on praegu veel küüru ja vimmas. Neid kisub mingi raskus maa poole. Nende pea ei tõuse iial tähtede poole. Neil ei paendu lihtsalt kael...

Mul on neist südamest kahju, sest taevavõlv on alati vaatamisväärne ja ilus: vaikselt õhtutunnil, kui särab ehatäht, hommikul, kui kumab kuldne koit ja isegi tormi eel, kui tõusevad silmapiirile pilved nagu kaljurahnud.

Palju kive on teil Lindanisas, palju ka orjade-sugu, hulk kangekuklalisi maapoolevahtijaid.

Mul on soov neid arstida. Heaks vahendiks on mu laul. Temaga olen ravitsenud paljuid ja saavutanud häid tagajärgi üle maa.

Igal kevadel lendan salust sallu, aiast aeda. Laulan ergutus-, lohutuslaule tööst tüdinenud, raskusest roidunud naistele ja meestele.

Laulan nii kaua, kuni kordavad mu viise mehed, naised ja lapsedki.

Kui laulavad nemad, vaikin mina ja vaatlen neid vargsi.

neerimises sai Miina Hermann dr. K. A. Hermannilt, kes ära tundis tema muusikalise ande. Ta oli siis alles 14-ne aastane. Ja otsekohe muutusid lapselikud „lutsemised“ lauludeks. „Isamaa, õitse sa,“ „Kuldrannake“ ja „Ma tõstan oma silmad mägede poole“ on pärit siit ajajärgust. See näitab, kui võrd pakitsev oli loomistung noores hanges.

Edasi viis õppimistee juba Peterburi konservatooriumi; olgugi, et algul mõtegi niisugusele võimalusele tundus teostamatuna. Liig pikk vahe-maa väikese Eesti külakooliõpetaja kodust Vene riigi suurimasse muusikaasutusse. Kuid kindel tahe aitab ka sellest raskusest üle. Seitse aastat, kuni 1890 aastani õpib M. Hermann konservatooriumi oreliklassis, peale oreli läbi võttes ka komponeerimise kursuse, tundidega ja mänguga sealjuures endale peaaegu täielikku ülalpidamist teenides. Ühe talve viibib ta peale õppimise lõppu Saksa-maal, peaaesjalikult Leipzigis, asub siis Tartu ja töötab siin ligi kümme aastat. Järgneb kaheteist-kümne aastane töö Kronlinnas, kust ta maailma-sõja puhkedes uuesti tagasi pöörab kodulinna. Siit peale töötab M. Hermann peaaegu lahkuna-tult Tartus — Eesti muusikapõlde vahetpidama-tult harides ja rikastades.

Nagu Eesti alles noor muusikaline kultuur väljendub peaaesjalikult koorilaulu harrastuses, nii on ka meie heliloojad enamikus esialgu oma kõige parema annud koorilauludes. Ka Miina Hermannii loomingu pearaskus seisab lauludes, milleks ta otse näit olevat prädetermineeritud oma lap-

se- ja noore põlve arenemisega. Lugematuid üld-tuntud, üldiauldavaid ja üldarmastatud koorilau-lusid on ta meile annud. Võimsad, mehelikud „Enne ja nüüd“, „Ärgake, taaralaste taimed,“ „Meeste laul“, on saanud meie muusikategelaste autoriteetsel tunnustusel meeskooride raudvaraks. Teised jälle, nagu näiteks „Mis sa nupid, neiuke, ne“, „Mis mulle jutustad, koidiku tuul“, „Küll oli ilus mu õieke“ jne. on õrna romantilise laadi-ga segakoorigelaulud. Kuid hulk ilusaid laule on Miina Hermannilt ka lastekoorigele, näit. südama-lik „Õpiku surm“, mis näitab tema loomise ja tundeilma suurt ulatust. Jsamaa armastus on ka tema loomingus aukohal ja hulk Koidula ja teiste tuliseid isamaalaulusid on rahva hinge kustuta-matud jäljed jätnud tema viiside tõttu.

Väga tunnustamisväärt tööd on M. Hermann teinud rahvaviiside ümbertöötamisel ja seadlusel segakoorigele. Veel tänapäevani on tema „Tul-jak“ koorigele sütitavaks lisanumbriks. Suure-matest nelitöödest kuuluvad temale ilmseliku ora-tooriumi laadi teos „Kalev ja Linda,“ mille meeskoorigel on väga armastatud ettekanneteks ja laulumäng „Murveide tütar“ Ansomardi sõnadele.

Piiratud ruumi pärast peab siinkohal parata-matult käsitamata jääma too suur töö, mille M. Hermann meie muusikakultuuri süvendamiseks ära on teinud koorijuhina ja orelikunstnikuna li-gi poolesaja aastase tegutsemise jooksul. Algades lapsepõlvest, mil väike Miina alles karjalapsena mähta otsa tõusis ise laulma ja teisi lapsi laulma panema, on ta igalpool, kus ta elab ja töötab,

Lauldes paisub neil rind, sirgeneb selg ja muutub vaimukaks tõmp, väsinud nägu.

Lauldes on nad kõik ilusad, sihvakad ning jõuküllased nagu jumalad.

Armastan neid noil hetkeil. Armastan sama tulisel nagu päikest, eha ja koitu, säravaid kaste-piisku rohukõrtel, nagu metsasalu, kus asub mu pesake ja alles sulgedeta pojad.

Kõik nad on mu sõbrad. Palju nägin neid laulvaid sõpru teel Munamäelt siia. Kõik nad on võlutud mõttest saada hulganääd kokku siin ja laul-da...

Alatiseks meelde jääb mulle üks kuldjuukse-line, noor asunikunaine.

Ta elab peaaegu nagu mina: maja pole tal, vaid ainult telk, kus jalutab vabalt tuul sisse ja välja. Tule kohal koogu otsas ripub pada lahja lemeega ning nõtkel, pikal kaseoksal hõljub häll tulevase peremehega.

Toltele naisele laulsin ma oma tõsisema lau-lu ausast tööst ja püsivuse ning pingutuste häist tagajärgedest.

Naine kuulas ja laulis siis puhta, heleda hää-lega oma lapse hälli juures:

„Kui ma olin väikekese, allea, allea,
Kasvasin ma kaunikene, allea, allea,
Ema viis hälli heinamaale, allea, allea,
Kandis kiigu kesa peale, allea, allea...“

Lõpetades laulu õhkas ta: „Küll tahaksin ma laulda seal, kus laulavad paljud, paljud koos! Oleksid mul tiivad...“

Tahtsin, et oleks võinud laenata noorikule omad tiivad ja hallid suled pidurituks. Ent ma ei tea, kus on nõõbid mu ainukesel kuuel ja kas naise õlgadele sobivad õõbiku tiivad...

Kahju, et too kena naine peab jääma koju ja ei saa näha vaimustustuld, mis muudab orja ku-ningaks ja argliiku kangelaseks.

Lauljad mehed tunnevad endid tugevatena nagu tammed, naised — sitketena ja paenduvate-na nagu noored pajud.

Näha neid üheskoos, kuulda neid hõiskamas laulu kevadele, laulu ilule, laulu elule, laulu väik-sele, kaunile kodumaale, — on võrratu nauding.

Laulu mõjul paistab noorena kogu maailm: noor on laulja, noor on kuulaja, noored on igiva-nad kuused ja kased. Noorust hoovab isegi Linda-

koore juhatanud. Meil, naistel, tuleb tema erilisena teenena märkida seda, et ta ka naiskooridele on pööranud tarvilist tähelepanu. neile laule komponeerides, naiskoore ellukutsudes ja neid kauemat aega juhatahes. Orelkunstnikuna on M. Herman esinenud paljude kontsertidega kodukui ka välismail ja leidnud üldist tunnustamist.

Vaatamata pikale, ligi inimpõlve kestnud tööle Eesti muusika alal ei ole M. Hermannil loomingu veel kaugelgi lõpul. Veel 1922 aastal ilmus temalt uus lauludekogu, millest eriti üks laul „Nooruse unenägu“ Gustav Suitsu sõnadele „Noorolla on kevadet rinna sees kanda“, on osutunud sütitavaimaks lauluks, mis Eesti koorilaulus üldse olemas. Kes mäletab vaimustuse tormi, mida see laul vallandas 1923 a. üldlaulupeol — Tallinnas, kus hallipealine autor seda ise juhatahes lõpmatult pidi kordama, mõistab, miks Eestis enam pole koori, kus seda laulu ikka jälle uue vaimustusega ei lauldaks.

On suur saatuse arm — ligi kuuekümnenda aastas eas luua nooruse laulu, mis vastupanematult süütab noored kui ka vanad. See arm saab osaks ainult neile, kellele on antud „igavest tuld“. Ühenduses eelseisva laulupeoga meele tuletades ja austades meie koorilaulu igavese tule hoidjat, loodame, et ta veel palju suudab anda Eesti muusikale.

Hinnates laulupidude määratud tähtsust meie rahva iseteadvuse, vabaduse ja isamaa armastuse õhutamise mõttes, ei saa meele tuletamata jätta üht tegurit, mis on kaasa aidanud laulupi-

dude hoogsale kordaminekule ja võimaldanud neid kujuneda selleks, milleks nad on saanud tegelikult — muusikalise ja patriootliku vaimustuse tule hoidjaks. See tegur on meie lauljate suur, ennastsalgav töö.

Kes tunneb meie küla elu ja olusid, meie liikumisevahendeid ja teid, eriti nagu need valitsesid kümneid aastaid tagasi, aimab hiigla jõukultust, mis rahvale tähendas iga laulupeo ettevalmistamine ja läbiviimine. Tallinna muusikapedagoog ja koorijuht A. Kasemets võttis tänavuse laulupeo eel nõuks tundma õppida olusid, milles maal toimetatakse lauluhariutusi. Vaevalt suudab neid keegi eemalseisja endale kujutada. Kilomeetrit viisteist koolimaja juure paaritudilise lauluhariutusele ja pärast tagasi läbi pimeduse, pori, külma, vähemalt kaks korda nädalas, peale päevase töö, öise puhkuse arvel, see on harilik. Käiakse ära veel rohkem maad, kuid käiakse, kuusid läbi, aastaid.

Jga uue laulupeoga muutuvad laulud raskemaks õppida, sest kasvav muusikaline kultuur nõuab oma osa, muutuvad differentseeritumaks kooskõla rütm. Palju rohkem jõudu nõuab ka laulude kätteharjutamine lauljaskonnalt.

Mis tähendavad lauljatele pidupäevad ise? Ei muud, kui määratud jõukultust väsitavate, pikkade marsside, magamatuse, ülepingutuste ja mitmesuguste loobumuste näol. Kolmandal üldlaulupeol Tartus tuli lauljatel korterite puudusel öid veeta otse lageda taeva all... kuid raskus-

nisa sammeldanud kivimüürest, pragunevaid tornest ja muistsest kindluskantsist.

Nagu haruldane aare on hing siis igapäev: tas peitub rõõm, tas peitub valgus ja sära.

Ning tunneb iga olemus, et

„põue sees midagi tuksub ja tuikab ja soonte sees lainetab veri.

Ja südames midagi hüüab ja huikab; ja silmis on igatsusmeri.“

Need tuiked on — tung ülespoole, igavikku. Need huiked on — kutse paremusele, täiusele.“

Nii laulis Munamäe ööbik Kadriorus. Laulis väike öitselind, kuni väsis ja pugus vahtraõite tihnikusse tukkuma, ootama videvikku, mil võib vilistada viise armunuile...

Võlutuna laulust püsisin kaua veel samal kohal. Pilg rändab mere suunas. Läbi haljuse vaatavad mu otsa kaks hiiglasuurt sinist silma. Ainult jumalaemal võivad olla nii vagad silmad... Ah, ei! need polegi silmad. Kaks suurt laiku sinetavast merepinnast paistab seal...

Sinna merele taham. Ujuksin seal luikvalges, kerges paadis ja laulaksin nagu Munamäe ööbik enese loodud viisil:

..Ma sõuan merel ja sõuan,
üht saart mina otsin seal.
Seda kaua ju otsinud olen
laia lageda mere peal.

Mõnd saart on määratus meres,
mõnd sadamat vilusat.

Oma saart aga mina ei leia,
oma unistust ilusat.“

Ja tahaksin, et merel oleks veel palju luikvalgeid, kergeid paate. Ja paatides palju naisi, kellele hõbedased sõled, värviküllased pärjad ja paalad peegelduksid mere vees.

Ning laulaksime üksmeelselt, kindlas taktis, nagu ühest suust:

..Ma sõuan merel ja hõlju
ja lained need hõljuvad ka.
Kõrgel kiiguvad, liiguvad pilved,
oma saart aga otsin ma...“

Igaüks eriti oma ette ja kõik samas suunas. üheskoos otsime ilusat unistust aatelisest eesti naisest. Otsime saart, kus kasvataksime uue tugeva, sirgeseljalise eestlaste tõu.

Usun, et leiame tolle unistuse, leiame oma saare, — leiame nad laulu ja hõiske saatel!

Käo Orvik.

test aitab üle visa tahe. Üldine vaimustus on suurem kui kõik vaevad.

Ent see on töö, mis oma tasu kannab iseendas, pannes kiiremini tuksuma tegija enda südame rin-

nas ja ühendades tuhandeid lauljaid ning kuulajaid. Sellepärast tehakse seda healmeelil ikka jälle, luues sellega elamusi, mis niipea rahva hingest ei kao.

Helmi Jansen.

Koduse majapidamise ratsionaliseerimine.

(Järg ja lõpp)

d) Põraltik valgustus ja ventilaatsioon on töötojas, köögis, samuti ka igas elutoas, tähtsamaks faktoriks tootja töötamise olukorra loomisel ja töötaja terveise alal hoidmisel.

e) Samuti pööranda ja seinte ehitusmaterjal ja kate vastaku teravishoiu nõuetele.

f) Muidugi mõista, köitjugu hõlvustisid, nagu meewärk, käepärast panipaigad, kandemankrid jne. aitavad palju perenaise jõudu kofku hoida, nende mõrdlew mäartus ja tajuvus tahjuks pole aga meie maal veel hindamise alla mõtetud.

g) Ostarbekohased tööriistad pürduvad meil enamjagu majapidamistes. Tubli mees muretsleb omale alati ka tublid tööabinõud. Peremees muretsleb omale küll terava kirve ja labida, kuid perenaine selle kõval näpib liha türi noaga.

Taluperemehel on enam-mähem uuemad ja ajakohasemad põllutööriistad tarvitada, mis tema tööd kergendavad. Tal on traktorid, mootorid jne., perenaine peab aga wett omil õlgel ja puud omil käitel tuppa ja lauta kandma. Mõistagi, nõuab see temalt palju õlearu aega, jõudu ja termist.

h) Ka perenaise toimingute jaoks mõib kõige õtsem,

kergem ja kiirem moodus leida, kui seda otsida. Mõtame näiteks mõne lihtsa toimingu, nagu afende pesemine. Olen tähele pannud, et perenaised tarvitavad selle töö juures mitmesuguseid wiise. Mõts tarwis waid wäikene uuring ette wõtta, et leida, misjugu neist wiisidest kõige ratsionaalsem, ning seda siis kõigile perenaistele teatavaks teha. Jga samu perenaiste toimingutes tuleks juurdluse alla wõtta, et näha, kus jõudu ja aega kofku hoida mõimalkk ja kuidas paremaid tagajärgi saawutada.

Kui katsete ja uuringute abil leiame, et seal on üks kõige parem, lihtim, kergeim wiis teha üht tööd teatavas olukorras ning harjutame siis selle wiisi tarvitamist enesete juures — seda kutsutakse siis selle toimingu juures standardiseerimiseks.

4. Järjestus. On mõimalkk koduse töö järjestuses kindlat plaani läbi wiia?

Wastaksin ise — punkti pealt küll mitte, sest siin tuleb nii palju ootamata wähelejemami ette.

Kuid töökawa on siiski ka siin hädatarwilik. Õpites nõuawad seda juba teatud toimingud, mis peawad saama oma kindlal ajal läbi wiidud, nagu toitunde valmistamine, laste kooli saatmine, taludes lehma lüpsmine jne. Teiseks, kindel töökawa hoiab ära suuremate effituste eest, wähen-

Kirjanduslik veste.

Lastekirjandusest.

Kuna täiskasvanuile määratud kirjandus viimasel aastal üllatawalt on arenenud, ei ole samal ajal noorsoo- ja laste-kirjanduse alal peaaegu mitte midagi tehtud. Meil on laste- ja noorsoo-kirjanikud seni õieti hoopis puudunud; on läbi aetud peamiselt tõlgetega, — ja peab tunnistama, et ol tõlgitud mõndagi väga head, kuid enamasti suurematele. Nii ilmus mõõdunud aasta kestel näiteks „Noorusmaa“ jutukirjastiku seerias üksteist ilukirjanduslikku ja kolm eluloolist teost. Ilukirjanduslikkudest teostest olid kümme tõlked ja üks ainus algupärane: J. Parijõe „Laevapoiisi päewilt.“ Kuna tõlked kõik häält autoreilt, siis võib „Noorusmaa“ jutukirjastikku suurematele lastele soojalt soovitada; seda enam, et raamatud hinnalt võrdlemisi kättesaadavad: 25 sendist 1 kroonini.

Parijõe „Laevapoiisi päewilt“ on vist esimene eesti algupärane seikluste-lugu ja juba sellepoolest tähelpanuvääriv. Kuigi tundub, et autor on kasutanud välismaade vastava kirjanduse eeskujut, on jutustus täiesti eestipärane, ka huvitav ja värvi-

rikas, nii et seda noored vististi heameelega loevad, eriti vist poisid, keda merimeeste elu ja seiklused rohkem paeluvad kui tütarlapsi. „Laevapoiisi päewilt“ oleks kohaseks kingituseks 14—16 aastastele (hind 1 kroon.)

Väikeste — alles algajate — lugejate kirjandus on palju kehvem; on küll 15—25 sendilisi raamatukesi ilmunud „Päasukese“ kirjastusel, kuid selle kirjastuse väljaannetel on enamasti mingi imal-magus, läagelt sentimentaalne kõrvalmaik, mispärast nad just eriti soovitatavad ei ole. Tänavu ilmus „Eesti Kirjanduse Seltsi“ kirjastusel väiksemale lugejale algupärane jutustus Richard Rohult „Laanekohus“ (hind 1kr.) Kui selle kirjanikule tema senise täiskasvanuile määratud toodangu puhul mõningaid etteheiteid on tehtudki, siis igatahes on alati kiitvalt nimetatud tema suhtumist loodusesse ja looduse-kirjeldusi. Loodust käsitlebki „Laanekohus“; ning loodus ja looduseelu on siin hästi nähtud, hästi ja meeleolurikkalt kirjeldatud, — seal juures täiesti lapse arusaamisele vastavalt. Jutustusse põimitud fantastika on nii usutav, et Rohu jutustust võib nimetada eesti paremaks lastejutuks.

märtsa perenaise närvipingutusi. Kui ka ootamatused ülesseatud plaani segavad, aitab see siiski läbi viia kõige vajalikumaid ülesandeid. Plaan näitab, kuidas töid sõuda ja jaotada, nii et see läheneb libedasti, võimalikult vähesel vahelesegamisega.

Plaan sisaldagu eneses tööjärjestuse ja tööaja. Sgas majas on oja ülesandeid, mis peavad tingimata ja teatud ajal saama tehtud. Need toimingud olgu tööplaani kandepostideks.

Siin võidakse nüüd ütelda: Kus mina saan oma majas mingisugust tunniplaani üles seada, sest iga päev nõuab isefuguseid toiminguid."

Kuid tööplaan ei tuleks valmistada üksnes ühe päeva jaoks, vaid ka nädala ja aasta erilised tööd tulevad ette näha — näiteks, leivaküpsetamine, pesupestamine, toidutamburi kraanimine, pörandate küürimine, mida ei tehta ju mitte iga päev; siis suured puhastused majas ja keldris, afende pesemised jne., mida võetakse ette ainult mõni kord aastas.

Etis kuulbafse ütelnuti: „Oh, kus minul aega veel mingisugust tunniplaani hakata omale üles seadma, ma näen ju ise igakord, mis minul vaja teha ja mis ma saan teha“.

Tõsi küll, et on harjunuid perenaisi, kellel pole vaja omale mõnesugust plaani üles kirjutada ja seinale riputada, sest temal on oma tööplaan peas ja ta näeb oma mõttes juba kaugele ette, mis teha vaja.

Arvan aga, et ükski inimene ei jassa perenaise kombineeritud tegemust oma ajus täielikult korraldada ja süstematiseerida ning ilma kindla ettemääratud plaanita võtab tema tegemuses juhusliku ilme. Kui aga inimene juhuselst rippumaks saab, siis ei või ratsionaalsest majapidamisest ega majanduslikest printsiipide teostamisest juttugi olla.

Muidugi, et mõtle ma siin, et Eesti perenaisel majas

mingisugust korda ei ole, kord on ju igalpool, kuid siiski palju mõits siin veel ära teha, võttes meie perenaiste tehinguid ratsionaalse järelekaalumise alla.

Sääravis algajal ja harjumata perenaisel ei ole aga järele mõtlemine ja plaanivalmistamine mitte ajaviitmine, vaid aja kokkuhoidmine. Palju pahandusi tuleb selle läbi, et töö on ettearvestamata, ning palju toiminguid kuhjub ühe ja sama aja peale. Tööplaan hoiab aga ära libedad ja närve sõõwad töötunnid ning aitab tööd jaotada ühetasajalt ning aegamööda.

Perenaisel ehk majaabilisel on vaja ka puhketundi, kuid ainult ettenähes kindlad töötunnid, on võimalik sisse seada ka kindlad puhketunnid. Kui ka tööplaanis ettenähtud kindel aeg pole mitte iga kord läbitõidam, on tööde järjestus teatud piirides siiski enam-vähem võimalik.

Standardiseeritud tööaeg hoiab ära palju närvipingutusi ja annab töötajale rahulduse tunde oma töö vastu. On töö standardiseeritud, ei pruugi perenaine töö juures oma peaju pingutada, vaid võib mehaaniliselt toimida, mis juures tema produktiooni võime mitmekordne.

Perenaise töö tuleb jaotada vaimutööks ja füüsiliseks tööks. Töö protsejs olgu mõistusega enne analüüsitud, kuni viimse detaalini läbi uuritud, siis uuesti sünteseeritud ja mehaneeritud, et kätte saada täielikku töövõimust teaduslike ratsionalismi raenduse abil.

5) Disipliin. Disipliin on ka siin vajalik, nagu igas muus tegemuses, sest muudu poleks kõigil ülesseatud reeglitel mingisugust tähendust. Ka perenaisel olgu tahe paenduda oma ülesseatud korrale ja meetodidele.

6) Arvestamine. Nagu igas teises ettemõttes, on ka majapidamises vajalik tulude ja kulude arvestamine ja nende plaanikindel jaotamine. Banasti, kus oli naturaalselt majapidamine, s. o. produtseeriti ja konjumeeriti ühes ja

Niisama väiksematele, kuni 12 aastastele lastele on määratud J. Syyri „Kodutee“ (hind 1kr. 50 senti), õnnestunult tõlgitud jutustus Helveetias kasvanud Itaalia poisikesest, kes orvuks jäädes pärast mitmesugusid seiklusi viimaks leiab õnneliku kodu. Jutustus on lastele küllalt põnev, fantaasiat ergutav, ühtlasi liigutav — mida eriti tütarlapsed armastavad, nii palju kui mul võimalik on olnud tähele panna. Eriti rõhutada tuleb veel, et autor kurbi ja liigutavaid sündmusi jutustades sentimeetaalseks ei lähe ega ka tõsielu võimalustest liiga kõrvale ei kaldu.

Rohkem väiksematele vist raamatuid viimisel ajal ilmunud ei olegi; varem ilmunuid oleks näiteks „Väike lord Fountleroy“ või Amicis'e „Süda“ (mis sama hästi kõlbab ka suurematele) alati soovitatavateks kingitusteks. Tahaks siin vahele tähendada, et meil üldiselt alles liiga - liiga vähe kingitakse raamatuid, kuna ometi lapsele (ja täiskasvanulegi) harva mõni kingitus nii kauaks ajaks headmeelt ja rõõmu valmistab kui raamat. Head raamatut loeb laps mõnikord mitu korda järjestiku ning mõne aja möödudes ikka jälle. Raamatuid vahetada on lastele suureks lõbuks, — peaks aga

hoolitsetama, et lastel oleks ükssteisele laenata ainult head ja väärtuslikku kirjandust.

Üldiselt on meie lapsed kaunis suured kirjandusesõbrad ja kui neid ka kirjanduse valikus vähegi juhatada osatakse, siis ka õiglasel kirjanduse hindajad. Kus lastel huvi kirjanduse vastu puudub, seal on süüdi sageli vanemad või kool. Eriti peaksid küll emad hoolitsema, et lastes huvi kirjanduse vastu ärkaks ning püsiks: mis aitaks lapse vaimu ja mõttelendu paremini arendada kui raamat! Mis oleks lapsele paremaks ajaviiteks ning seltsiliseks kui raamat! Sageli kuuleme emasid pahandavat, et lapsed vahel ajal tegevusetas logelevad või rumalusi teevad; kuid mis nad peaksid siis tegema, kui neile midagi paremat pole õpetatud? Harjutage „paha“ lapse lugema — ja enda üllatuseks leiate mõne aja pärast, et teie laps ei olegi paha. Kuid lapsele lugemise-materjali valides peetagu ikka silmas, et mitte iga raamat ei huvita igatihte: mis vilka ja ägeda iseloomuga poisikest huvitab, ei vasta igakord vaikse või unistaja tütarlapse maitsele — ja ümberpöördukt. Et lapsele osta sobivat kirjandust, peab tundma last — ja tundma lastekirjandust!

Molli Päll

hajas majapidamises, ei olnud ka arvepidamisel tähtsust, kuid praeguse aja elu on palju komplitseeritum. Keegi ei produtseeri ise enam kõike, mis ta tarvitab, vaid ühe töö juures teenitud raha antakse välja ühikute tarbeasjade mu-retsemiseks.

Et aga perekonna sissetulek saaks ratsionaalselt ära kasutatud perekonna liigete tarbete ja ihade rahuldamiseks, tulevad väljaminekud korraldada kindla plaani järele, s. o. tuleb teha sissetulekute ja väljaminekute eelarve. Seda nõuavad:

a) Inimese suurenenud nõuded ja kõrged elu standardid.

b) Pikenenud laste koolitamise periood — pikem eag, kuni lapsed ise hakkavad omale ülespidamist teenima.

c) Töövõimete wanuse iga.

d) Suurenenud väljaminekud teravilja ja haigete ravitsemises.

Need kõik nõuavad teatud eesplaani ja tagavarade korjamist.

Perekonna terwis, haridus ja mõnusus ei ole tingitud mitte üksnes perekonna sissetulekust, vaid veel suuremal määral väljaminekute ostarbetehajast jaotamisest.

Paljud perekonnad, kes taevavad väikese sissetuleku üle, ei kannata tõepoolest mitte nii palju sissetuleku vähesuse, kui selle sissetuleku ebamääraste kasutamise all.

Juhtub, et kahel perekonnal on ühesuurused sissetulekud. Üks neist mõistab aga seda sissetulekut nii balanceerida, et ehitab omale maja, koolitab lapsed, kuna teine selle kõrgwal maadleb mölgabega.

Kokku hoida väljaminekutega, tähendab sama, mis hoolitseda suurema sissetuleku eest.

Wanaaegne arvepidamine näitas, kui palju ja mille peale oli raha välja antud. Näid meie nõuame, et see näitaks ka, mis meil tulevikus välja anda, et oma elu võimalikult suuremal määral rahuldada.

Seda saame aga kätte, kui teeme oma väljaminekute kohta samuti eelarve, nagu tehakse kõigis teistes ettevõtetes ja asutustes.

See tähendab, tuleb teha väljaminekute kawa kindlaks ühe teatud ajajärgu kohta. Seda kawa nimetatakse eelarveks ehk perekonna budžetiks.

Selle asemel, et kulutada raha, nii nagu seda tahab, tuleb kulutusel teha selle järgi, kuidas asjatundlik eelarve seda lubab.

Muidugi peab eelarve kokkuseadja teadma, mis sugused on tema perekonna tarbed ja soovid. Iseäranis teadlik peab tema olema teravilja nõuete üle.

Olen kuulnud isikuid lausuma: „Eelarve piirab ja ma ei saa osta seda, mis ma tahan“. Urwan aga ümberpöördukt — eelarve peab võimaldama osta kõike seda, mis eeskätt hädatarviklik ja tervislik, mis kõige ihaldatavam. Eelarve hoiab ära juhuslikkude asjade peale raha andmist, mille tõttu hädalised nõuded mõistavad kannatada.

Kui keegi leiab suuremat mõni ja rahuldust rikkalikust maitsewast toidust, keegi ei keela talle selle jaoks eelarwesje suuremat summat võtmast. Muidugi peab ta vaatama, et mõni teine hädaline tarbe selle all ei kannataks. Kes armastab reisida, katsub kõigis teistes väljaminekutes mõelduks olla, et reisi tarwis raha korjata. Kolmandad koguvad seda laste koolitamiseks jne.

Muidugi peab eelarve olema täitsa individuaalne, et ühikuid perekondi rahuldada. Kõigil inimestel on küll enam-vähem ühesugused füsioloogilised nõuded, kuna waimlikud ja hingelised on väga lahkuwewad. Palju oleneb sellest, mis üks ehk teine isik wõi perekond oma eesmärgiks ja ideaaliks on üles seadnud.

Minult ratsionaalse eelarve korras on wõimalik saamutada elu nõuete täielikumat rahuldamist ja ideaalidele lähenumist.

7) Asjatundlik nõuanne.

Meie elame produktiooni majanduses spetsialiseerimise ja erinemise tähe all. Ei ole aga ükski ettevõtte nii komplitseeritud, kui kodumajapidamine. Sita jooksewad kõik elu niidid kokku. Järjekulult on ka siin erinemine ühikutesse aladesse tarwiline.

Enam-vähem väljakujunenud on erigrupid: nagu: toitmine, riietus, elamu, koduhoid ja kodukaunistus, majandamine, teraviljahoid, lastekaswatus, perekonna ja ühiskonna elu, sotsioloogia ja hoolekanne.

Iga perenaine peaks ühiselt tuttav olema kõigi nende aladega. Spetsialist kõigil neil aladel ei jaks aga ükski olla. Kuid perenaisel peab olema eriteadlased igalt ühikult alalt, kelle poole wõiks pöörata igapäewases elus üles tekkinud probleemide lahendamiseks.

Teadus areneb alataja ja iga teaduse distsipliin nõuab isikuid, kes uuriks ja näitaks, kuidas uusi teaduse printsipte rakendada tegelikkus ellu. Seda nõuab ka kodumajandus. Olets tarwis palju teaduslikke uuringuid ette wõtta töö ja olukordade standardiseerimise, sotsioloogiliste ja psühholoogiliste momentide analüüsimine ja majanduslike printsiptide rakendamise aladel.

Matemaatika, füüsika, füsioloogia, on rahwuswahelised, mis ühel maal loodud, matjab igal ilmakaarel.

Rakendusteadused muutuwad aga iga looduslike ja majanduslike olukorraga ning rahwa ideaalide järele ja on igal maal omapärased.

Kodumajandusteadused on ka rakendusteadused.

Sel alal wajab ka Eesti teadlast ja spetsialiste, kes wõiks julatada teaduse saawutusi Eesti kodu- ja tösta Eesti kodu kultuurrahwaste pärasesse.

Tõin ette ühikuid põhijooned kodust, kui perenaise tehnilise ja majanduslike tegewuse paigast.

Kuid algul juba tähendasin, et kodu sisaldab peale töö enesest veel teise professi — elu.

Kodu on paik, kus inimesed elawad, kuid sellest ei järgne veel, et iga paik, kus inimesed asuwad, on kodu. Kodu on rõhkem südame asi, kui eluase. Inimese õnn peitub tema hinges, tema enese sees ja ei mitte tema ümbruskonnas. Kodu mõistega on seotud inimese hinge ilusamad igatjused ja õrnenemad tundmused. Kodu on pühkam warjupaik, kuhu tõtab inimene, et tunda end wabana kõigist maailma askelbusdest, et elada omale, oma lähematele, oma paleustele; kodu on paik, kuhu tõttab wäsinud töötegitja, et puhata, kosuda ja ammutada uut jõudu edaspidiseks tööks. Kodus sünnib, mõrsub, kasvab inimene — looduse wäärtuslikum produkt. Inimkonna ülim ideaal — igawene elu — ei tehasu mitte kusagil laugel, mille teadmata paigas, waid kodus, meie eneste keskel — meis enestes, meie eel ja järelkäimas soos.

Kodu on ühistonna algraafute. Kodu on tsivilisatsiooni häll. Ühistond võib tugebada ja tsivilisatsioon edasi sammuda ainult termete, andekate laste jälgadel, kes kasvatatud ja juhitud õigetele elu probleemidele.

Kodu väärtust ei tule üksnes hinnata väliste materiaalsete faktoritega — maja ja selle sisejeadega. Kodu väärtuse ja iseloomu määravad perekonna liikmed ise ära kõigi oma hingeliste, vaimlike ja tehlike rikkustega.

Kõik meie ihkame ja otime õiget, õnnelikku kodu. Kuid mis sugune oleks tema siis?

Miss Lita Bane — Ameerika kodumajanduslike organisatsioonide Liidu esinaine arwab, et õige kodu peab olema:

1. Ekonoomiliselt tugew; 2. mehhaniliselt hõlbus; 3. füüsiliselt terve; 4. moraalset kõrge; 5. Esteetiliselt rahuldaw; 6. Vaimliselt arendaw; 7. sotsiaalselt vastutaw; 8. hingeliselt waimustaw ja 9. rajatud perekonna liigete wastastiku armastusele ja austusele.

Professor R. Lindquisti definitsiooni järele on õnnelik kodu see, kus võimaldatakse kõigile perekonna liigetele saavutada optimum arenemist füüsiliselt, intellektuaalselt, moraalset, esteetiliselt ja hingeliselt.

Et kodust õnne saavutada, peab mitmeteliste perekonna elu elementide wahel walitsema täieline koostõla.

Et kõiki neid ratsionaalsuse printsiipe kodu majapidamisesse rakendada ja õnneliku kodu mõiste eesmärgile saavutada, on tarwis, et perenaistel oleks:

1. Kõrge intellektuaalne haridus.
2. Majandusline mõlemise wiis.
3. Oskused ja teadmised wajakaste tehniliste toimingute läbiwiimiseks.
4. Wõime igapäewaseid pühhooloogilisi ja sotsioloogilisi probleeme lahendada.

Peale selle on tarwis eriteadlasi, kes lootsivad Eesti-pärase kodumajandusteaduse, kes oleksiwad õpetajateks perenaistele ja neile nõuandjaks raskemate probleemide lahendamisel ja teadmiste täiendamisel.

A. Martin.

KROONIKA

Esimene naisinsener Cestis.

18-mal mail kaitses Cestis esimese naisena Tallinna Tehnikumi üliõpilane Johanna Tammisson oma diplomiprojekti.

Johanna Tammisson on esimene Tallinna tehnikumi naislopetaja ja seega ka esimene naisinsener Cestis. Peale diplomiprojekti kaitsmisel ametati tehnikumi juhatusel poolt esimesele naislopetajale suur roosikimp tehnikumi lipuwärwides lindiga. Soowime omaltpoolt edu naiste teerajajale uuel kutsealal meie riigis.

Proua Tatjana Posta

lopetas Sorbonne ülikooli Pariisis käesolewal aastal juuni kuul algul „mention honorable“ diplomiga.

Diploomi töö kirjutas ta ainel: „Naise seisukord Cestis“, kusjuures sai puudutatud naise haridusline, poliitiline majandusline ja õigusline seisukord Cestis. Loodetawasti ilmub kirjatöö kokkumõetult „Naiste Hääles“.

Uus teaduslik stipendium akadeemilistele naistele.

Cesti M. Naiste ühingule on olnud võimalus ehitada juba korduvalt oma kandidaate Rahw. Akad. Naiste Liidu ja teiste wäljamaa ühingute stipendiumide saamiseks. Nii pakkus hiljuti Briti M. Naiste ühing 2 toetust (w. „Postimees“ 19. 4. 28. ja „Waba Maa“ nr. 89, 1928.) ja nüüd on tulnud weel üks uus pakkumine Hispaania Akad. Naiste ühingult. Wiimane stipendium on 4000 pesetat suur ja on määratud teaduslike (keemia, füüsika j. t.) või ajaloo, filosoofia, kunsti, ilukirjanduse jne. uurimiste jaoks Hispaanias. Kandidideerida võib Cesti M. Naiste ühingu kaudu, üles andes lopetatud teaduslõpata, teadusliku kraadi, trüki ilmunud tööd, soowitused, kirjakoht, kus tahab töötada jne. Siis, kes kandideerib, peab waldama küllaldaselt Hispaania keelt ja on kohustatud ehitama Hispaania keeles kokkumõtte oma Hispaanias tehtud tööst — wastasel korral kaotab stipendiaat kui ka akad. naiste ühing, kes teda soowitas, tule-

witus igasuguse lootuse saada Hispaania stipendiumi. Kurjus algab 1. okt. 1928 ja lõpeb 31. mail 1929. Soowiwadusi tuleb siia anda C. M. N. ühinguile hiljemalt kuni 1. juuliks 1928. Wähemate teadete saamiseks pöörata C. M. N. ühingu poole Jaani tän. 16, Tartus.

Naise oja talumajanduses.

Hiljuti Inglisemaal arweldatud arwamus: „Maanaisje tegelele kaswatus“, kirjeldab huwitawaid märgusi naise oja üle maal, eriti talumajanduses. Arwamus on koostatud eriti jelleks põllurühmituste poolt moodustatud komisjoni poolt ja selles rõhutatakse, et naise oja talu majanduses on määratu tähtis. Suurte ülesannete teostamisel, mis naisel täita maal, võib naine kogu põllumajandust edendada või aga selle edendamist takistada. Taluperenaise seisukoht ja seisukord rahwaelus on tähtis, sest temast oleneb suuwal määrat „maalt põgenemise probleem“, mida ka võib soodustada, aga ka takistada. Komisjon leiab, et maanaisje hariduse tõstmine on esimese järgu tähtsusega küsimus ning, et sellele peab pühendama erikõrgi tähelepanu nii põllumajanduse üldiselt seisukohtalt kui ka naise enese päiwast.

Arwamuses seltsakse: „Peab selge olema igale, et nii maaperemehel kui ka tööliste perekonna elu kvaliteetiline wäärtus on määratu tähtis rahwale üldiselt ja et hariduse võimaluste puudumine üldiselt, eriti aga neil aladel, mis seotud maaeluga, on andeksandmatu rahwa üldise heakäetäigu seisukohtalt.“

Komisjon arwab, et maa omawalitsuste haridusosakonnad pühendaksid kõige suuremat tähelepanu wabahariduse tööle käsitöösarwunud maanaisje hulgas. Tulewad luua wõimalused maanaisjele osatõlmiseks igasugustele kursustele ja õppekõikudele. Tulewad luua uuemaid saatwutusi majapidamise alal seletawad koolid ja kursused, mis aitaks süvendada ja ühita. si kergendada maanaisje raskest ja wasturustest tööd.

Küsimused ja kostmised

Vastus küsimusele nr. 1 eelmises numbris.

Kui tindiplekid veel märsked on, leotatakse riie, millel nad asuvad, mõni aeg piima sees, pestakse siis põhjalikult ja kuivatatakse riie väljas, päikese käes. Vanemaid plekke pleekimatuft riidest eemaldada on juba rassem. Sidroni mahi on siin hea abinõu, millega niisutatakse plekid korduvalt, kuni nad muutuvad kahvatuks. Siis tuleb neid pehme wee ja jeebiga tublisti pesta. Ka äädikat tarvitatakse tagajärjerikkalt tindiplekkide eemaldamiseks. Kuid niihästi sidroni kui äädika tarvitamise juures pleegib nendega ravitsetud koht väga tugesti valgeteks. **E. L.**

Vastus küsimusele nr. 3 eelmises numbris

Ranmi on kõige parem pesta soojas wees, millele ühe liitri peale juure lisatakse üks lusika täis salmiaki. **R. J.**

Vastus küsimusele nr. 4 eelmises numbris.

Wärwiliste ja willaste kleitide kodune pesemine ja peaaegjalikult veel nende triikimine peale pesemise on ikka natuke karmetaw kleidi wäljanägemisele. Kui on aga teatud osawus triikimises, siis võib seda küll kodus toimetada. Willaseid riideid ei tohi pesta väga kuumas wees ega tohi nende pesemisel tarvitada fangeid seepe. Kõige parem on willaste asjade pesemiseks tarvitada Soome seebilisleid „Lux“. Üks karbitäis maksab 50 senti ja sellest jatkub mitme kleidi pesemiseks. Seebilisled sulatatakse parajas soojas wees, lüüakse wahtu ja selle seebilahu sees pestakse kleit, mida ei tohi hõõruda ega nõhkida, waid peab ainult käte wahel pigistama. Pestud kleit loputatakse läbi paari puhta leige wee, millele wähe äädikat võib lisada. Siis pigistatakse (mitte wäänata) ja lisutatakse wegi riidest wälja ja mähitakse märg kleit suure kuiva lina sisse, mis niiskuse enesesse tõmbab. Willast kleiti ei maha kunagi kuivama riputada, wesi tõmbub alumisele weerele ja jätab sinna tumedad jäljed. Pool kuivalt tuleb kleit triikida, läbi õhuke rätiku ehk pahemalt küljelt. Kui teo triikida ilma rätikuta paremalt poolt, siis jääwad riidele laikivad jäljed ja kleit on rikitud. **E. L.**

Vastus küsimusele nr. 5 eelmises numbris.

Kui toalillede pottides mulla sees asuvad putukad, siis on see kindlaks tõenduseks, et muld ei kõlba ja lill wajak ümberistutamist. Seba wõite ette wõtta isegi müüd, kuid peate seda toinima ettevaatlikult, et lille juurestik mitte wigastatud ei saaks, sest praegu on toalillede kasvuaeg ja nad selletõttu hellad wigastuste wastu. Lille ümberistutamisel wälge temale paraja juurusega, p u h a s pott, asetage selle põhja mõned sawipoti ehk teised killud, et veel oleks hea ärastamiseks wõimalus ja andke lillele uude potti hea puhast muld. See peaks aitama. **Lilleõber.**

Vastus küsimusele nr. 6 eelmises numbris.

Lillede kasvatamiseks üldiselt ei tarvitata kunagi sooja wett. Toalillede kasvatamiseks veel peab olema paras tubane soojus. Sooja wee tarvitamine kasvatamiseks on teatud wägimuld taimede, mida tarvitatakse ühikute lillede juures, kui neil õie-pungad, et neid ruttu õitsele ajada, näit. oleandreib ja kameliid. Kuid üldiselt pole see soovitatav. **E. L.**

Vastus küsimusele nr. 7 eelmises numbris.

Peatõm oneneb mitmesugustest põhjustest, ta võib tekkida liig kuiva aga ka jälle liig raswase peanaha tagajärjel. Wastawalt sellele on ka tema ravitsemiswiisid mitmesugused. „Naiste hääle“ perenaise osas on osalt ilmunud ja ilmub täielikum pikem kirjutus asjatundja sulest juukste ravitsemise üle. Sealt leiata ehk ka teie tarwilikku abi.

Uusi küsimusi.

Küsimus nr. 1

Kuidas saab teemafinaft, trumlist ja teistest weekestmise nõudest eemaldada lõwat, kiwilaadilist korda, mis neisse tekib pikema tarvitamise järel? **R. J.**

Küsimus nr. 2.

Igal kewadel tekivad mul toidukappidesse sipelgad. Kuidas neist lahti saab? **R. L.**

Küsimus nr. 3.

Tahaks ära õppida Inglise keele, nii et teda wabalt lu-geda wõiks. Elan maal ja tundide wõtmine pole läbitõ-daw. Misuguse õpperaamatu abil oleks juba kõige parem ja kindlam teha? **Naiste Hääle“ lugeja M. R.**

Küsimus nr. 4.

Kas wõiks teegi „Naiste Hääle“ lugejatest mulle soowi-tada kindlat ja lõpulikku abinõu pruuskate wastu. Olen proovimuid mitmet kihwti, kuid mõne aja pärast on pruuskatad jälle tagasi. Mil wiisil wõiks neist lõpulikult lahti saada? **Elu L.**

Küsimus nr. 5.

Palusiu mulle amaldada arwanist, kas on ihunõuhtluse andmine lapsele soovitatav. Olen ise selle wastane, et saa ka oma wiieaastast poisist kuidagi jagu. Kas witsahirm peaks parandama jonnakat last wõi muudab ta selle iseloomu veel pahemaks? **Murelik ema P. S.**

Küsimus nr. 6.

Mul jääb majapidamises sageasti üle munawalget, mi-da kuidagi kasutada ei oska. Kas wõiks saada mõne hea retsepti, mis nõuab just munawalget, mitte aga rebu? **R. L.**

**Uuendage veel
täna
„Naiste Hääl'e“
tellimine
1. juulist s. a.**

Mõni sõna aiawilja rawitsemisest.

Meie kliimalistes oludes langeb juuni algusele hull külm ja istutamise töid, mis soodsamate soojustingimuste puhul oleksid võinud juba mail lõppeda. Nii türgioa, kurgide j. t. õrnemate köögiviljade külm ja istutamine langeb juuni esimesele poolele. Teatawasti on ju õõkülmal mail õige sagedased. Tartu ülikooli ilmajaama tähelepanekud näitawad, et 50 aasta jooksul (1866—1915) oli mail õõkülma peale 15. mail 15. korral, neist 2. korral peale 1. juunit. Seega püsib mail õõkülma hädasoht kuni juuni alguseni, ning takistab õrnemate aiawiljade warasemat külmwi. Ka on meie oludes mailkuu keskmine õhujaka mulla temperatuur mõnede aiawiljade jaoks liig madal. Näiteks idaneb kurgiseeme alles 12 fr. C juures, türgiseeme 10—12 fr. C, peet 5 fr. C juures ning toomat nõuab kaswamiseks koguni ligi 20 fr. C soojust. Ei ole siis ka mõtet nimetatud aiawiljade seemneid warem külmida, kui soojustingimused seda lubawad, sest pikemat aega külmis maas seisdes, hakkab seeme fergesti mädanema.

Teiste majapidamise harudega wõrreldes on aiatöö seisnud mail senini tagaplaanil. Minult linnade lähemas ümbruses õitseb ta, kuna maal kaswatatakse oma tarwiduse jaoks ainult mõned tähtsamad aiawiljaligid, nagu kapsad, kaalikad, porgandid j. n. e. Aiatööd tuntakse wähe, ning tema jaoks enamalt jaolt ei jattu aega. Siiski on wiimasel ajal märgata elawamat huwi aiatöö wastu ja ühtlasi on ka suurenenud aiawiljade tarwitamine. Mõda korraldab sagedasti perenaine, ning wajab seepärast ka tarwilikke teadmisi jessel alal. Taim on elaw organism, teda peab kohtlema ettevaatlikult, wõttes arwesse ta nõudeid mulla koosseisu, soojuse, walguse, niiskuse suhtes. Minult siis on wõimalik heade tagajärgedega asuda aiawilja kaswatamisele, kui seda tööd põhjalikult tuntaks. Käesolew kirjutus toob mõningaid üldiseid näpunäiteid selle kohta, kuidas peab istutama noori taimi, ja kuidas nende eest hoolitseda.

Taimede istutamisest: Taimi peab istutama pilwise ilmaga wõi wastu õhtut. Enne taimede maa seest wäljawõtmist, peab mulda peenral wõi lawas, kus taimed kaswawad, hästi märjaks kastma, et

muld suurema tiikina ümbritseks taimede juurt. Siiski ei tohiks taimede mulla seest lihtsalt wälja tõmmata, sest sellega jääks wigastatud õrnemad juured, ning taim jääks põdema. Taimed wõetakse maa seest wälja kas wäikeste labida wõi lihtsalt puupilpa abil, ning tõstetakse ühes juuri ümbritsewa mullaga mõnda korwi wõi kasti, millega neid istutamise kohale kantakse. Istutamiseks wõetagu tugewad, terve juurega taimed. Istutamise kohale tehakse kääga wõi puupilpaga auk, mille sügawus peab wastama juure pikkusele. Paljude aiawiljade taimed istutatakse sügawamale, kui nad enne kaswawad. Juur peab sirgeks jääma. Muld wõetakse sõrmedega taimede ümber kinni, nii et tekib lohuke, millesse jääb peatama kastmise wesi. Aiawilja taimi wõib istutada peenrale, wagudele wõi tasele maale. Kui on muld küllalt niiske, ning kui aiamaad on wähe, tehakse harilikult peenrad ja waod, mis võimaldab paremat ülewaaete saamist ja üksteise aiawiljalikide üksteisest eraldamist. Kui asub aed kuival kohal, ja kui aiamaad on palju, ning iga aiawilja liik katab suuremat pindala, soovitatakse taimi istutada tasele maale. Peenardel kuwab muld alati rohkem ära, kui tasele maal, kuid peenrad soenevad päikese käes rohkem; kõige paremini kaswawad taimed soojal niiskel peenral. Meie kliimaoludes juhtub sagedasti, et märtsi peale taimede istutamist algab põud, milline mõjub halvawalt taimede kaswule. Tuleb sellepärast hoolt wanda, et istutamine sünniks nii wõrre, kui lubawad ilmastikuolud. Meie juuri on külm, sellepärast peab dieti kastama igat päewa — wastasel korral ei ole head saaki lootat.

Taimede rawitsemine kaswu ajal on mõõdapääsematu, sest kultuurtaimed enamasti ei leia küllalt soodsaid kaswutingimusi, kui õigel ajal ei wanda nende eest hoolt.

Enimesel ei lähe korda muuta õhusoojust, wõi suurendada päikesepaistelisete päewade arwu, kuid tal on wõimalik parandada mulla omadusi, suurendada wõi wähenada mulla niiskust, häwitada umbrohte ja taimede waenlasi. Selle tegewusega aitab ta kaasa kultuurtaimede jõudsale kaswule.

Taimede kastmine. Kastmiseks on kõige

Kohasem soe ja pehme mesi. See soojus peab vastama õhu soojusele. Kui on tarvitada ainult külma kaevu- või hallikavett, tuleb teda enne kastmist suuremas nõus nii kaua lasta seista, kuni ta küllalt soojeneb. Väga tähtis on, et taimed saaksid dieti kastetud. Nõigepealt on tähtis meeles pidada, et neid peab kastma ainult siis, kui nad kannatavad liigkuivuse all. Ning sel korral peab neid kastma nii, et muld saaks läbi märjaks. Selle põhiseaduse vastu ehitakse meil palju. Enamasti on meil viisiks taimi kasta ainult pealiskaudselt, nii et sügavamad mullakihid, milledes asuvad juured, jäävad kuivaks. On enesebettaus, kui arvatakse sellega taimede kasu tuua. Pealiskaudne kastmine toob isegi kahju, sest mullapinnal tekib koorike, milline takistab õhu juurdepääsu mullale, mis omakorda mõjub halvavalt taimede kasvule. Mulda ei saa korraga sügavalt märjaks kasta, vaid üht ja sama peenart peab 3—4 korda ülelastma, millega antakse weele aega sügavamale tungida. Säärase kastmise juures ei teki ka mitte koorikest. Kastma peab taimi kas õhtul, või hommikul. Kui on oodata külma ööd või järsku illeminekut soojalt päevalt külmale ööle, nagu see sünnib enamasti kevadel, on parem taimi kasta hommikul, sest niiske muld on külmem kui kuiv muld. Suvel, millal öö enamasti soe, võib taimi kasta ka õhtul.

Väga hästi mõjub taimede kasvule, kui kastmise weele lisatakse kas wirtsa ($\frac{1}{3}$ jagu), või kinnistvõetiisi (teekustatäis pange wee kohta). Soovitatav on kuival ajal enne rannuveega valamisest taimi puhta weega kasta ja peale rannuvee kastmist lehti puhta weega üle piserdada, mille läbi rannuvee lehtedelt maha uhitakse.

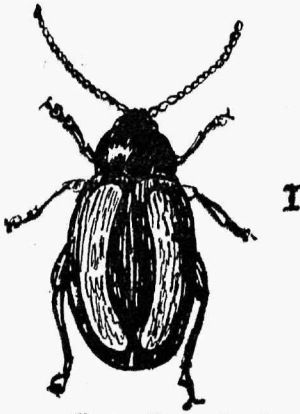
Niiskuse alalhoidmiseks tuleb aiamauld kõblida nii pea kui temal tekib koorike. Kõblimine hävitab ka umbrohtu. U m b r o h u k i t k u m i n e — on üli-tähtis abinõu aiawilja saagi tõstmiseks. Kitkumist peab algama varakult, nii pea kui umbrohi nähtavale ilmub. Kitkumist peab toimuma kuiva ja sooja ilmaaga mis soodustab umbrohtude hävitamist, kuna niiske ilmaga wigastatud umbrohi uuesti kasvama hakkaks. Kui umbrohi alles maa seest tärغانud, võib teda hõlpsasti hävitada kõblimise abil. Kus kõblasega liiga ei vääse, näiteks üksikute taimede wahel, peab käsi kõblase aset täitma. Kõblimisele käib tihti kaasa taimede muldamine, mida soovitatav on tarvitada näiteks kapsaste, kaalikate, kartulite, herneeste j. m. aiawiljade kasvutamisel.

Söödikute hävitamine on samuti hädatarvilik toiming. Söödikuteist tuntumad on kapsasid. Neid ilmub harilikult suuremal arvul kapsalehtedele alles juuli lõpul ja augusti algul. Kuid kapsaliblikaid võib leidamas näha juba juunis. Liblikad munewad mune kapsalehe alumisele poolele. Väikesed, kollased munad paistavad selgelt välja lehe tahelpanelikul vaatlemisel. Nõige mõjuvaim võitlemisviis seisab selles, et igakord, kui on tähelepanud, et suurem arv liblikaid tiirles kapsamaa kohal, peab järgneval päeval kõiki kapsaid läbiwaatama ja liblika munte ära hävitama. Nõõwikuid on palju wastikum

ja raskest lehtedelt ära noppida. Kuid leidlikud aednikud on ka nende vastu võitlusabinõu leidnud. Nimelt soovitatakse metsast suuri hobusipelgaid kodutuua ja peenarde wahel puistata. Sipelgad hävitavad peagi kõik nõõwikud. On ka tähelepanud, et liblikad ei leida kapsastele, kui peenarde wahel on istutatud tubakat või kanepit. Paiguti sünnitavad suurt kahju maakirbud. Need on pisikesed mustad kase kollase triibuga tiibadel putukad. Oma hüppamise võimega tuletavad nad kirpusid meelde. Maa kirbud on hädakohtlikud isearanis noortele taimedele, kelle lehti nad mõnikord täielikult ärasöövad. Maakirp muneb ristõeliste (redised, kapsad, kaalikad) taimede alumisele lehekülgedele ligi 80 muna. Neist mõne aja pärast ilmuvad tõugud, mis asuvad lehti närima. Mõne aja pärast poewad tõugud maa sisse, kus nad nukkuvad. Nukkudest tulevad välja täiskasvanud maakirbud. Kogu arenemiskäik kestab umbes 5 nädalat. Maakirbu vastu kaua aega ei leitud mõjuvat võitlusabinõu. Tarvitusel on järgmised: hommikul kastega peab ristõeliste lehtedele riputama peenikest maantee tolm. tuhka, tahma või tubaka tolm. See abinõu peletab kirbud mõneks ajaks taimedest eemale. Peenarde wahel soovitatakse panna tõrva sisse kastetud laaste. Väiksemas aias võib tarvitada liimpüüni-seid, mis koosnewad kaseft liimi või siirupiga pealt kaetud papi kaantest, milleda kumbagile ühe serwale on lõigatud poolerinaitaoline süwendus. Liimpüünis pannakse taimede alla nii et taimede wars asub papi-kaane serwa sisse lõigatud poolringi. Mõlemad kaaned paigutatakse taimede alla nii et taimedele jääb. Maakirbud sattuvad taimede lehtedelt maha hüppates liimitorrale, kust nad enam lasti ei pääse. Taimelt taimetele liikudes saab palju kirpusid kinnipiüüda. Kui järeast võitlemisviisi korrada, võib taimi kirpude eest ära päästa. Viimasel ajal on Sakkamaal tarwitusele võetud hiljuti leitud maakirbu pulber „Gröfloh Pulver“, millel on surmaw mõju ning sellepärast võidakse laia poolehoidu. Ka meil peaks selle pulbriaga katseid tegema. Tarvitades üht või teist võitlusabinõu, pidagu berenaised meeles, et taimed ise suudawad söödikutele siis jõudlasti vastu panna, kui nad on tugewad. Sellepärast peab maakirpudest söödud taimi palju kastma, nende ümber mulda kõblima ja umbrohtusid kitkuma.

Meie söödiwiljaaias sünnitab saagedasti suurt kahju porgandi lehekirp, kelle pistete tagajärjel porgandi lehed kortsu tõmbuvad ja taimede kasv kangu jääb. Kui on märgata selle söödiku ilnumist, peab kohe energiliselt sammusid astuma tema hävitamiseks, wastasel korral ei ole porgandisaaki loota. Mõjuvaks võitlusabinõuks selle putuka vastu on porgandilehtede britsimine betrooleumi või mõrubuu emulsiiooniga. Britsimist peab kordama umbes nädala aja pärast. 2—3 britsimisest on harilikult küllalt, sest emulsiioon hävitab täiskasvanut putukat samuti kui tema mune, tõukusid ja nukkusid.

Kohati teewad kahju tigud. Nad rikuvad kapsa, salati j. t. taimede lehti, ning söövad ka aiamaasikaid. Tigud liiguvad õõsel ning puhkavad päeval. Nende

Triibuline maatirp. (20 torida juuwendatub.)

wastu on mõjuv mõitlusabinõu kuiw lubjatohm, mil-
lijt riputatakse hommikul wara taimile, keda tigud on
harjunud tiilastama. Tigude jaoks saab ka püüniseid
walmistada. Selleks tehakse õlgedest tuustikud, milli-
seid kastetakse wette ja pannakse peenarde wahete ma-

ha. Tigud poewad tuustidesse ja neid mõib hõlp-
jasti ära häwitada. Seadeks püünisteks on ka ärafoo-
ritud pajuwitsjad, milledele tigud armastawad ronida.
Samuti pannakse tigude püüdmise otstarbel peenarde
wahete mõned porgandi tüki, milliseid tigud armas-
tawad närida. Kõik need abinõud jätawad mõju
awaldamata, kui ei olda hoolas warahommikul püü-
niseid järele waatama ja tigujsid häwitama.

Wias teeb pahandust jägedasti mutt, olgugi et ta
on üldiselt väga kasulik loom, kes häwitab lugematu
hulka wihmausse ja taimedele kahjulikke putukaid.
Kuid paiguti ilmub mutte nii suurel arwul, et nad
dõnestawad oma käitumega kogu aiamaa, mille tõttu
taimed hakkawad kuivama ja saak muutub kahla-
sers. Mutte saab aiast eemale peletada, kui nende
käitumesse pannakse haisewaid riide- või takulappe,
(näit. petroleumi, tõkati, wäwelsüsinikku w. m. we-
delikku kastetud topid). Toppidele peab mulda peale
ajama, nii et lõhn käitumesse tungib. Säärane mõit-
luswiis on küll tüütu, kuid kawakindlast läbiwiidud
annab ta head tagajärge.

H. Brauer.

Tarwitatagu majapidamises rohkem kala.

Rala tarwitamisest üldse.

Kodumaa kaardile pilku heites, näeme, et Eesti
põhjust, läänest ja edelast on piirdunud merega. Ranna
ulatus merepiiril on umbes 2000 km. pikkuselt ja kui
siia juurde arwame veel ranna, mille moodustawad
hulk saari, siis on üldine ranna pikkus wõrdlemisi tä-
helepõndaw. Suuremal osal rannal asetawad lühemate-
pikemate mattade järele kalurite külad, kus peatõõks
enamasti kalastamine. Urwestades kalurite kogujaagi,
teeb see kahthemata auksust äratava suunna, mida
kaladena aasta jooksul kodumaal saadakse. Siisades sel-
lele veel siisewetes, — jõgedes, järwedes, iseäranis ida-
piiril asuwas Peipsi, Wämmi- ja Pihtwa järwes, ja-
muti ka Wõrtsjärwes püütawad kalad juurde, tõstaks
see veel tublisti kalasaagi rohkust. Sellepärast näib, et
kodumaal wõrdlemisi palju kala tarwitatakse, sest enne
jõda wiidi meilt kalu õige suurel määral wälja, kuna
nüüd wäljawedu märkja on wähenenud. Kuid siiski
näib igapäewases elus, et meil tarwitatakse wõrdlemisi
wähe kala. Tõsi on ju, et külades, iseäranis ranna-
lähedastes, õige jägedasti kala soolatuna, siilguna
tarwitatakse, kuid wärste kala tarwitamine on meil
tõesti wäike. Seda mõib eriti linna kohta tähendada,
kus wärste kala saamine on turgem, — külades on
wärste kala saamine jägedasti juhus ja seda ei jäeta
siis ka kasutamata. Näib nagu ei tuntaks kala wäär-
tust, ei teata, kui palju maitsewaid ja waheldusrikkaid
toite kalast mõib saada. Kala liha on tunnus-
tatud paremaks toitewahendiks, sest
selles on kõrgewäärtuslised ained,
mis on tarwilikud inimese keha, ja-
muti närwide ja aju-substantsi üles-
ehitamiseks ning alahoidmiseks.

Kalaliha hindamine.

Meie wetes leiduwast 73 mitmesugusest kalaliigist on
kaugelt suurem osa söödawad. Kalaliha jarnaneb põhi-
olluseliselt teiste loomade lihale. Orgaanilistest aine-
test sisaldab ta walguaineid ja raswa. Olulisem lahku-
mine on see, et ta on weerikam ja wete punase wärwi-
aine puudusel näib walgena (lõhe ja mõne teise kala
punane wärw on tingitud teistest asjaoludest), samuti
on rasw siin julas olemas.

Kalaliha hindamisel tuleb meil palju kaaluwaid
asjaolusid tähele panna. Harilik tarwitaaja otjustab ai-
milt kala selle järele, kuidas seda saab kauemini alal
hoida. Asjatundja aga paneb suurt rõhku kala elu-
koha, tõu, wanaduse ja sugu peale; näit. on rööwkalade
liha mitmeti maitsewam, kui neil kaladel, kes ennast
elatawad putukatest, mudast või taimedest. Samuti
oleneb kalaliha wäärtus suuresti just kala wanadusest,
mida iga perenaine väga hästi teab. Kuid wanaduse
määramine on harilikul tarwitalal mõimata. Selle-
pärast tuleb meil piirduda sellega, et meie eelistame tea-
tud raskusega kalu, sest wanaduse ja raskuse wahel on
olemas ikka teatud wahetord.

On külmata kindel, et kala wäärtus oleneb iseära-
nis raswasisaldumusest. Mida raswajem kala, seda pa-
rem on ta. Kahe tudeaja wahel on raswasisaldumus
kalal kõige suurem, pärast tudeaega langeb ta aga tun-
duwalt.

Wärste kala tunnused.

Kala tarwitamist wastendab see asjaolu, et kala
liha läheb kergesti halwaks. Kõige ideaalsem oleks elu-
soid kalu osta ja neid ise tappa. Kuid see on ena-
masti mõimata, sellepärast tuleb ostmise juures mitme-
suguseid nähteid kalade juures tähele panna, et nende

wärskust aimata. Näit. on wärskete kalade filmad pun-
gis, selged, filmatera sügaw must ja wärwikile läbi-
paistew, kuid mitte jähewajunud ja segased; lõpused on
helepunased, kuid mitte hallid wõi ifegi hallpunased;
samuti on lõpuskaant awades tohe tunda wärskete kala
lõhn (kalad, mis kauemat aega jään seisnud wõi ifegi
jäätülmas wees peetud, kaotawad pea need tunnused).
Wõib ka kala headuse tundmiseks nõndanimetatud sõr-
meproovi tarvitada: wärskete kala seljale sõrmega lit-
sudes tundub liha fitte, tihe ning sõrmejälgi kaob õige
pea; wanaks läinud kaladel on selle wastu pehme ja
wedel liha, mis sõrmega surumisel kergesti alla wajub
ning millel sõrmejälgi on weel hulgal ajal tuntaw. Riis-
sugustel wanadel kaladel on liha luude küljest lahti ja
liha wõib kergesti luudest eemaldada.

Need oleksid wärskete kala tunnused õstes. Kodus
woib wärskust weel järgmiselt katsuda: langeb kala
wette pannis põhja, on see wärskete, wast hiljuti sur-
nud. Pannake riisugune kala kää peale nii, et see
ainult keskelt toetatud, siis ei paindu kala pea- ja saba-
pool mitte alla. Wana kala jääb tihti weele hõljuma
ja kää peal proowides langewad saba, niisama ka pea-
pool kergesti alla. On aga kala juba raiskumas, näib
see kahwatuna ning närbumud, kõht on sinikas ja fogu
teha on limase, määrdiwa ning halvasti lõhniwa kor-
raga kaetud. Wanade kalade tarvitamisel tuleb väga
ettevaatlik olla, sest raiskumisel tekivad ained, mis wõi-
wad sünnitada kihwtiufe.

Kalade walit.

Wahest teeb perenaistele raskesti ka kalade walit tu-
rult, sest teadmised nende wäärtusest on sagedasti tume-
dad. Olgu siin mõned näpunäited. Sahjad kalad on
haug, ahwen, koha (judat), turfs. Neis on ainult mõni

künnendit ka raswa. Raswafemad on juba latikas,
tint ja räim, kelle raswaprotsent fertib 2—4%. Kõige
raswafemate kalade hulka kuuluvad angerjas, eriti
jõeangerjas ja lõhe, kus raswaprotsent fertib 20—28.
Paremat ülevaadet wõimaldab järgmine tabel:

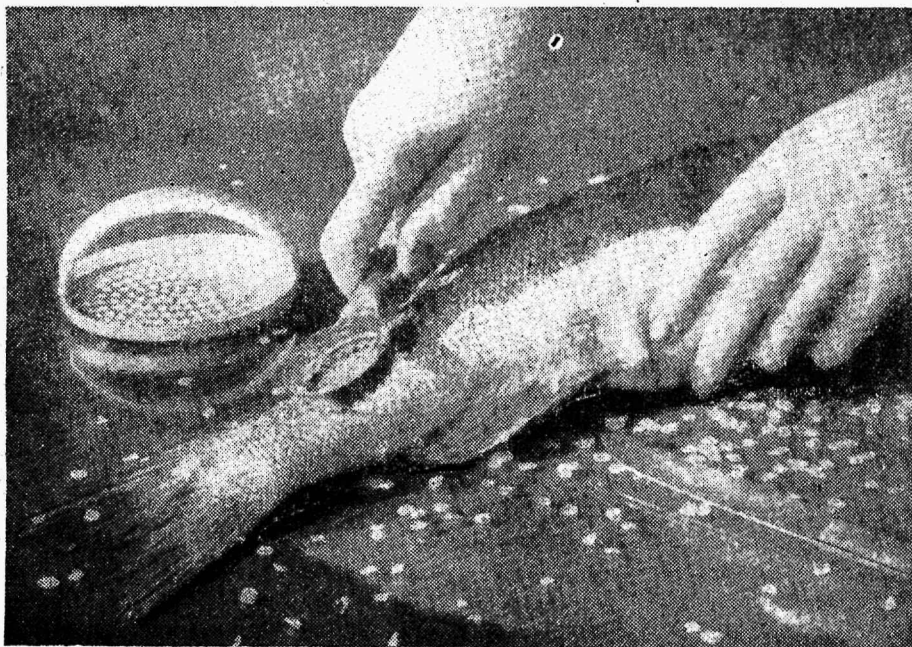
Kala nimi	Walgu-		Soola	Wett	Jää-
	aineid	Raswa			
	gr.	gr.	gr.	gr.	gr.
Haug, toores, rookimata	105	2	6	487	400
Koha (judat)	110	2	6	482	400
Turfs	90	2	6	452	450
Ahwen	90	10	6	444	450
Luts	90	10	7	493	400
Latikas	105	15	6	474	400
Tint	140	20	12	598	230
Räim	125	40	10	525	300
Angerjas	95	230	6	369	300
Lõhe, toores, roogitud	200	100	100	510	80

(R. Tigustedi j.)

Teine raske asi on wahest perenaistel ka kalade
tundmine, kuid jaks wõib näpunäiteid saada kalatavp-
meestelt wõi sellekohajest kirjandusest.

Kala puhastamine.

Kalad tulewad õige pea puhastada soomustest.
Wahest ainult suuremad kalad, mida tahetakse terwena
keeta, jäetakse esialgul soomustamata, sest et soomusta-
misel wigastatakse nahka, oja raswa imbub siis keetmi-
sel wette ja kala kaotab mõnda omast wäärtusest. Riis-
sugusel juhtumisel keedetakse kala soomustamata ja tal
wõmmatakse nahk kuumalt ühes soomustega ära. Kala
soomustamisel tarvitatakse terawat nuga wõi selle tar-
wis määratud erilist riista. Sfearanis hoolega tuleb
soomuseid eemaldada pea ümbert ja kõhu alt — mõnel
perenaistel tahawad soomused aga nagu wägigi sinna jää-

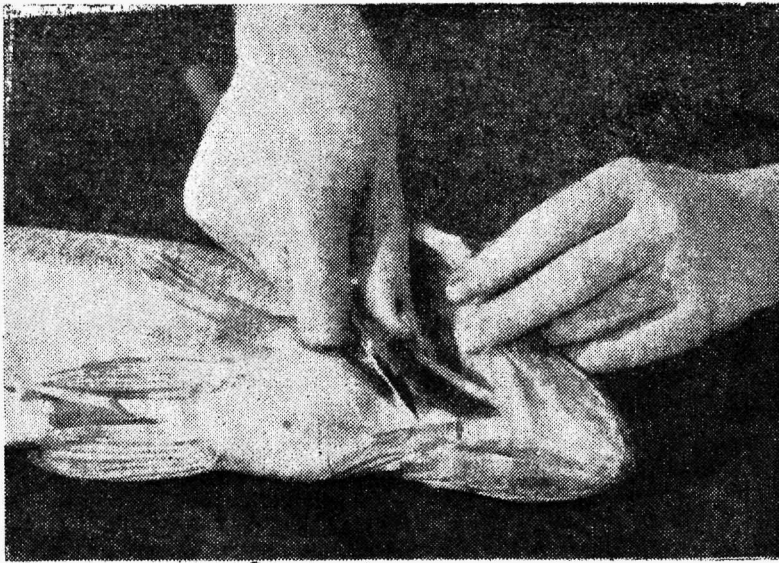

Kala soomustamisel tarvitatakse terawat nuga wõi selle tarwis määratud erilist riista.

da, mis jõuvisel ebameeldivalt silma paistavad ja isu vähendavad. Kala olgu jõgiks alati joomustest puhas.

Pärast joomustamist eemaldatakse kala siifond,

da kala, näit. lõhe, ei tohi üldse pesta — ainult puhta niiske rätiga pühitakse lõhe üle. Aga et ole ka sugugi ihuäratan, kui kalale jääb sisse luude juurde verd, — viimast võib väikese harjaga sealt eemaldada. Peale

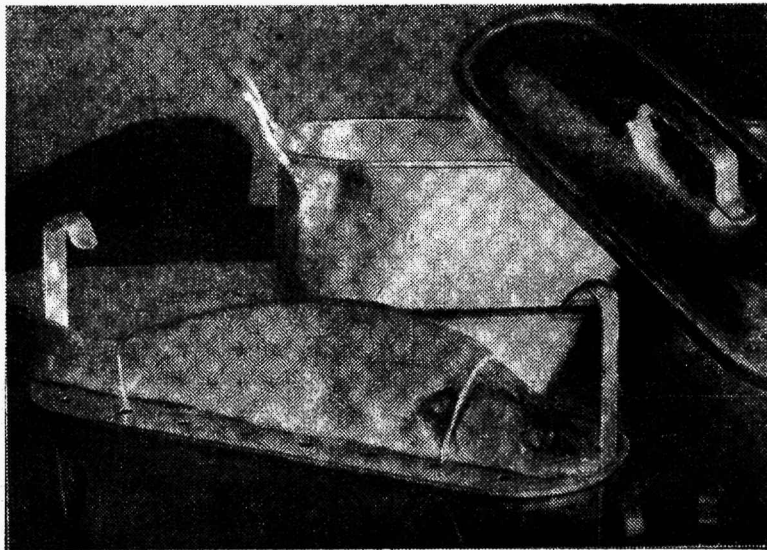
Suure kala siifonna väljavõtmine.

luid ettevaatlikult, et ei rebeneks japp, mis asub enamasti kala soolte all esimeses osas. Suurematel kaladel, mida tahetakse terwelt teeta, avatakse lõpustkaas, tehakse lõige kaelasse ning võetakse sealt siifond välja. Teisi kalu lõigatakse noaga kõhu all olevast avausest sisse pistes, ettevaatlikult tuni kaelani lahti, kus siis siifonda kergesti saab eemaldada.

pejemist kuivatatakse kala puhta rätiga ja hõõrutakse mõlemalt poolt soolaga. Sellele järgneb kala toiduts valmistamine, millest oleks tähtsamaid keetmine, küpsdamine, soolamine ja kuivatamine.

Kala keetmine

on omaist kohast kunst — on tarvis, et kala parajalt

Suur kala keedetakse kalatatlal.

Sellele järgneks kala pesemine, mis peab aga tiirelt sündima, sest kala ei tohi vette liigema jätta, mis läbi kaob maitse, niisama ka hull toiteaineid. Mõn-

soolane ja küps saaks. Mäge, samuti ka toores kala võib seedimisrikkaid esile kutsuda ja samuti on ta ka vastik. Suuri terveid kalu keedetakse kalatatlal. Selle

puudumisel võib tarvitada praepanni ehk suuremat keedupotti, — viimasel juhul seotakse kala saba ja pea kofku. Kala keetmise weele lisatakse soola, maitsete loorberilehti, sibulaid, pipart ja vähe äädikat. Vädit hoiab kala liha karge. — Suuri kalu pannakse keema külma weega, kuna vähemaid keeva weega.

Kala küpsetamine.

Vähemaid kalu küpsetatakse terwetena, kuna suuremaid tükeldatakse. Enne pannile panemist määratakse kala munaga ning weeretatakse riisvajas või jahus.

Küpsetatakse kala rohkes mõis, taimse või loomaraswas. Tuli ei tohi liig suur olla, sest sellel kõrbes kala kergesti pealt, kuna ta seest tooreks jääks. Vihtjalt valmistatud kala juurde antakse kartulid, makarone, pruun või kaste, muna-kaste või tillikaste. Salatiks antakse juurde sidruni leste, riivitud mädardigast kas lahja äädikaga või röõsa koorega. Klustatakse sidruni ratastega, peterjelli lehtedega, keedetud munadega jne.

Tõendatakse, et kaladest üle 1000 toidu valmistada saab. „Perenaise“ toimetused tahab aeg-ajalt avaldada oma weergudel paremaid kala retsepte. *Ellen Vilberg.*

Rui kanad kowadel aias kahju teewad.

Miipea kui kätte jõuab kewadine külviaeg, hakkavad kanad aias ja põllul tuntamat kahju sünnitama. Siis ei kuulegi talus muud, kui tagaetud kanade kisa ning peremehe või ka perenaise wihasi häält, mis kanu noomib, kui nad jällegi mõne wärskelt tehtud peenra laiali on sabistanud. Meel võibki tõepoolest pahajeks minna, kui mitme tunni hoolsa töö

Kanadel „kingad“ jahas.

tagajärjed nii kurba pilti pakuvad, nagu mõni laiali-sabitsetud aiawilja peenar, millele alles hommikul wärsklt külitati mõnda seemet. Kanu võiks ju mõneks nädalaks täiesti kinni panna — kuid siis peab neid

palju rohkem söötma, kuna wäljas on nendel samal ajal toitu külluses. Mõnedes taludes asuvad kanalad traatwõrgust aiaga piiratud maalalal. Kui aed on küllalt kõrge, pakub ta kaitset kanade ülesendamise vastu. Kuid ühikud elawamad, kergemad kanad, parimad munejad, lendavad ka kõrgeft aiast üle. Meil peab ühe tiwa hoogsulgi lühemaks lõitama, siis ei saa nad enam üle lennata. Lendamise wõimet saab vähendada ka sel kombel, kui tugewa niidiga, millist warustatakse sõlmega ja nõela abil tõmmatakse esimese või teise hoogsule roost läbi, 4—5 hoogsulge seotakse ühtekofku. Sarnaselt toimitakse ainult ühe tiwaga. Kui hoogsuled on ühtekofku seotud, ei saa kana hästi lennata.

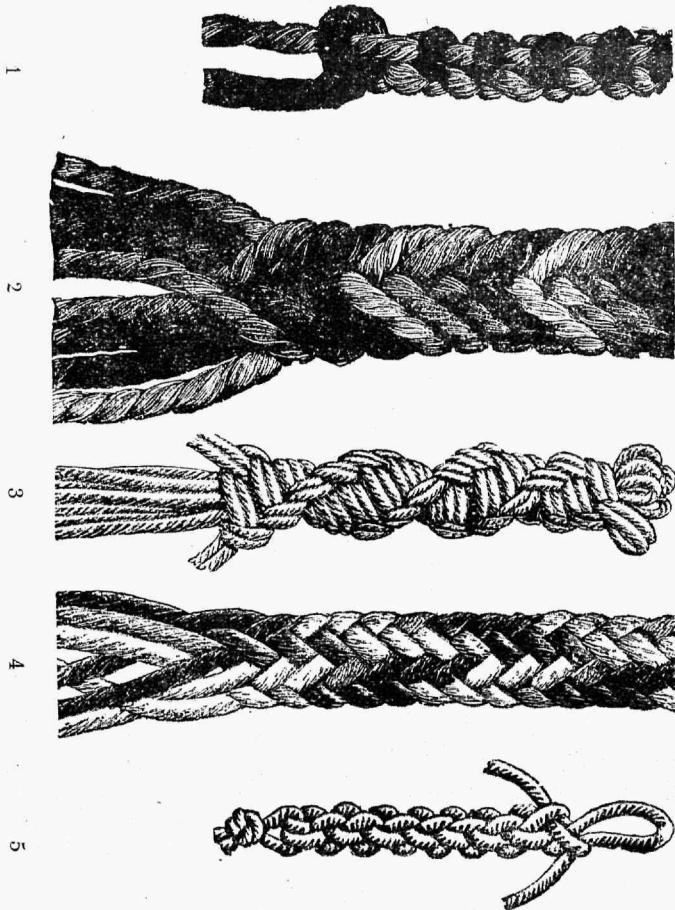
Kuid ka ilma traatwõrgust aiata ning ilma kanade liikumise wabaduse piiramata on wõimalik peenraid kanade eest kaitsta. Selleks kaetakse wärskelt tehtud peenrad pealt kuuseokstega või haoga kinni. Sellel lihtjal abinõul on weel see hea omadus, et ta kaitseb mulda ärakuiwamast, mille tagajärjel külitud seeme paremini idaneb. Paiguti Wenemaal tarwitatakse taludes weel teine abinõu kanade sabitsemise vastu. Nimelt seotakse neile jalgade ümber riie, nõnda et kõik warbad on nagu ühes kotis. Sellega kaob kanal wõimalus warbaid sabitsemiseks tarvitada. Võiks ka meil katset teha selle abinõuga. Mii pea, kui noored taimed muutuvad tugemamaks, võib kanadel „kingad“ jalast ära wõtta, sest siis ei meelita neid sabitsemine peenardel enam sel määral, kui külwi ajal, ka ei saa taimi enam nii kergesti wigastada. Kanad korjavad aias ja põllul palju kahjulikke putukaid, nagu kapsausse ja mitmesuguseid mardikuid, sellepärast ei maksaks neid aiast jäädawalt eemal hoida, waid peab neile aiaswiibimist wõimaldama aegadel, kus nad ei saa kurja teha. *Br.*

	<h2 style="margin: 0;">Käsitöö ja riietus</h2> <p style="margin: 0;">Toimetanud Agnes Neudorf-Malberg</p>	
---	---	---

Nõõrid.

Mr. 1. Harilik sõlmitud nõõr kahewärwilisest lõngast, ehk nõõrist. Valmistamise wiis on kerge, tu-

leb kõige harilikuma sõlmega põimida, nii et nõõril oleks korda möõda, kord üks, kord teine haru pingule tõmmatud.

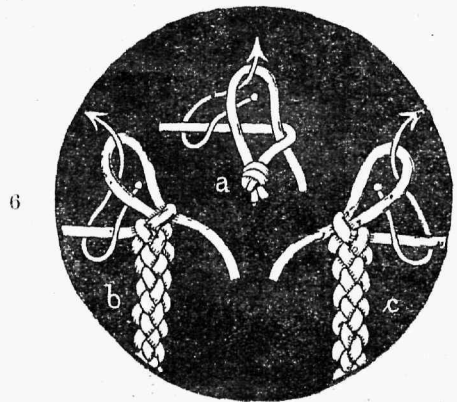
Nr. 2. Põimitud lai nõör kaheksast lõngast. Valmistatakse järgmiselt: asetatakse kõik kaheksa nõõri (niiis värvi varjundis) üheteise kõrvale laua külge kiini, siis tuuakse korda mõõda iga äärmine nõör üle nelja haru keskele. Sarnaselt talitades tuleb joonisel olev nõör.

Nr. 3. Kruivi taoline nõör. Võetakse tugevat lõnga, vähemalt neli tükki ja põimitakse ääre pealsete lõngadega, nii et pahemat fätt asuv lõng alt ja paremat fätt, pealt poolt kestniisi lõngu jookseb.

Nr. 4. Põimitud pael, niuiste sutapaela laadi. Põimida joonisel näidatud kujul, paremalt pahemale keskele ja pahemalt samuti pahemale, üks lõng korraga.

Nr. 5. Sõrme nõör ühest pikast lõngast. Spletus nr. 6.

Sarnaseid nõõre võib kasutada kottide sisse, klei-

tide kaunistuseks ja lapse villaste jakkete. kinnituseks.

Nr. 7. Jhus ja ferge ranna rätik, heegeldatud kahvärvilisest kobelään lõngast. Põhitooniks valge ja kaunistuseks mõni tumedam värv, soovi järel. Näide valmistusviisist joonistus nr. 8 (vaata lehek. 142).

Mustrilehel.

Nr. 1. Kolmnurk Cestilaadiliste õitega moodustel pistetel, mis joonistusel näidatud. Seda kaunistust tuleks kasutada hommikuleidi ilustuseks. Põhitooniks soovitav hele sirelililla, värvid tikanduse tarvis on joonistusel märgitud, neid on kaks, tume hallikas-sinine ja tulipunane.

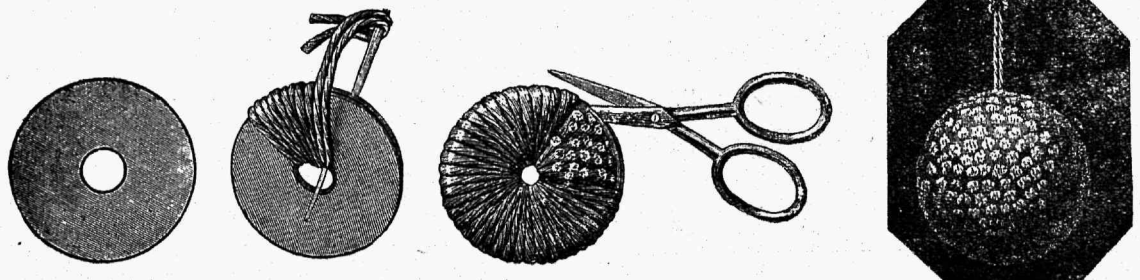
Nr. 2. Kavaand valge tikanduse tarvis, marfettile ehk woilile, valge mulineega ehk siidiaa. Sarnast kaunistust võib mahutada padjakattele, muustrilehel näidatud kujul, võib aga ka mõneks muuks otstarbeks teisel kombel tarvitada. Näituseks ruudukarid, laualina jne. Pisted joonistusel tähendatud.

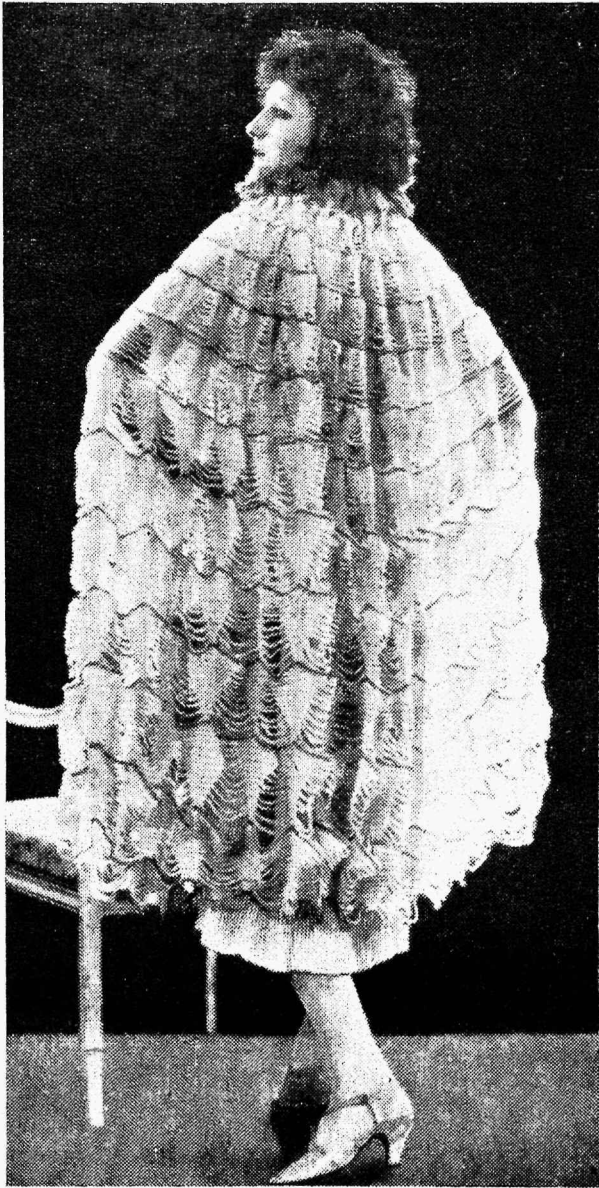
Nr. 3-4. Kerged kaunistused pesule, heleda värvilise mulineega.

Nr. 5-6. Taskurättide ehk pisikeste linakeste äärekamistused (sämbud).

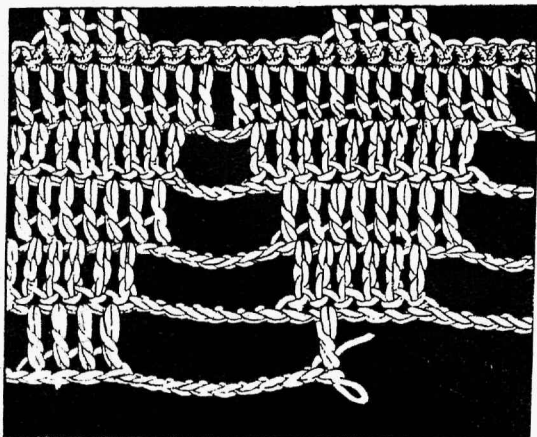
Nr. 7. Äärekamistus riide peale õmblenise tehnikas. Tarvitada võib oma äranägemise järel ka Cesti pisteid. Värvid joonistusel tähendatud.

Kõik muustrilehel märgitud värvide numbrid on B-C lõnga kaardi järel. Minult sobivate värvidega võib käsitöö kaunist saada, sellepärast nõudke äridest lõngu just joonisel märgitud numbrite järel. C-B lõngad on kõige pesukindlamad ja nendega õmmeldud töid võib julgesti teeta ja flooriga pleekida.

Nr. 7. Ilus ja kerge rannarüülit.

Nr. 8. Nõude valmistusviisist.

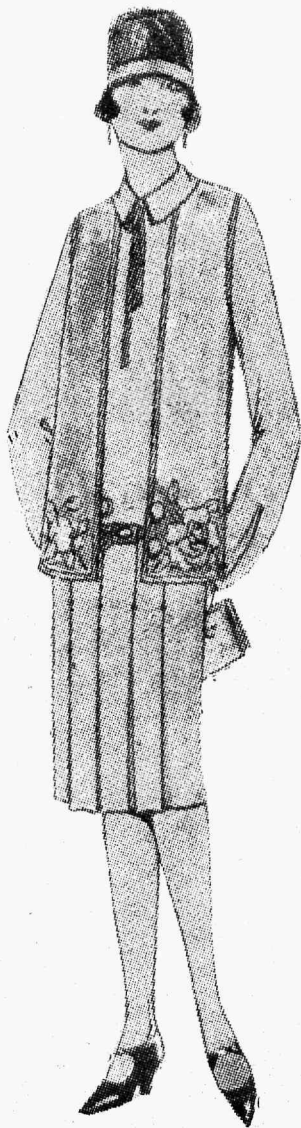

Nr. 1. Poistese su-
wiililõud 4--8 aastani;
kiivavärviliseft willa-
seft eht ripst.

Nr. 2. Poisi ülilõud
10--12 aastani, ruudu-
liseft riidest. Lõige lõ-
telehel nr. 1--11.

Nr. 3. Mantel 3--6-
aastasele poisile.

Nr. 4. Rundaline swimantel 3—4 aastani. Võige lõitelehel nr. 12—17.

Nr. 6. Tänavalleit pastell-roosast villajest, hallitas roheline käisteta vestiga, mille nurgad riide peale õmblemise tehnikas kaunistatud. Kaunistus kleidi värvi.

Nr. 5. Naife bluus pesuritdest piludega ja peenemõbilise eßfega ilustatud. Võige lõitelehel nr. 18—23.

Nr. 7—8. Pats killest swimfleiti moodst killestest riidest.

Nr. 9. Puna mantel noorele naisele selja woldiga.

Nr. 11—12. Siwi sportikleidid walgest ehk betgeist riidest, moodfate monogrammidega ilustatud, milledest mõned mustri-lehel.

Nr. 10. Tänaawa mantelileit ühest materjalist tiffandusega ilustatud.

CARTIER-BRESSON PARIS

PESUKINDLAD PARIS VÄRVID

KÄSITÖÖLÕNGAD

Esimese klassi prantsuse vabriku
saadused

Kaitsemärk

„A la Croix“

PESUKINDLAD VÄRVID (300 värvi)

Märkniiidid

Pärlõngad

Brillanté d'Alger (Mouliné)

Heegeldamise niidid

liri lõngad

Linased lõngad

Hedebo niit

Nõelumise lõngad

Asutatud aastal 1825

Originaal Kölni vesi

JOH. MARIA FARINA

zur Stadt Room i. Köln a./Rh.

Nõudke igal pool!

Iludust saavutab

KREEM FASCINATA **LÕHNA ÕLI FASCINATA**

PUUDER FASCINATA **EAU DE COLOGNE FASCINATA**

FASCINATA

LABORATOORIUM KARL TAMMANN, TALLINN, DUNKRI 4. III. 5-02

A-S. „EPHAG“

Kõik väljamaa lõhnaõlid, puud-
rid ja kosmeetika parematest
vabrikutest: GÖTY, PI-
VER, HOUBIGANT
j. t. j. t. j. t. j. t.

„Ephag“ Eau de Cologne triple
„Ephag“ hambapastad
„Ephag“ toalet-artiklid
„Ephag“ kasekreem
„Ephag“ Végétal

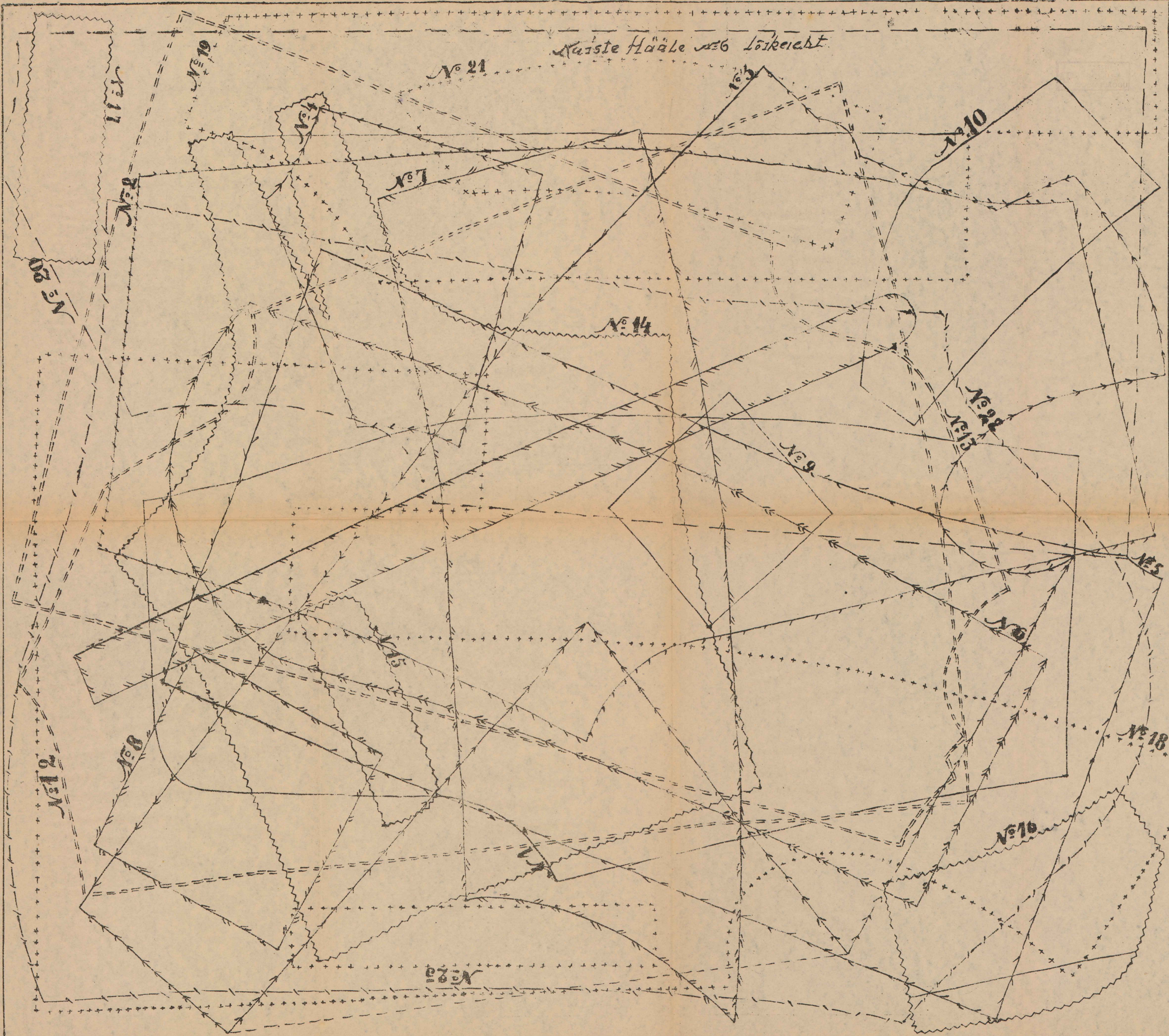
UUDIS!

„ISIS“

UUDIS!

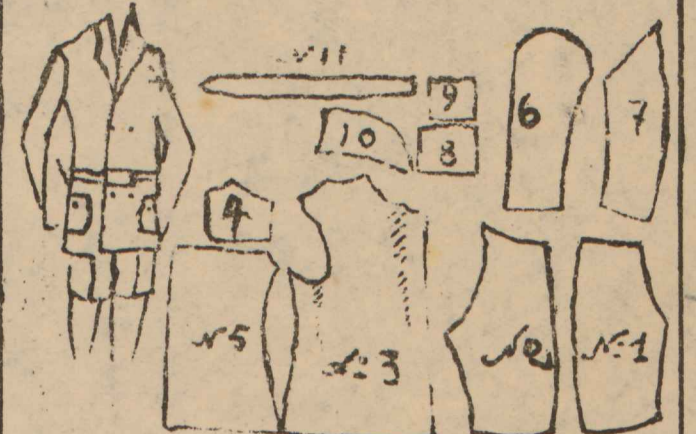
„ISIS“ kreem „ISIS“ puuder „ISIS“ seep

A-S. Eestimaa Apteegi ja Rohukaubanduse Üh. „Ephag“
Harju tän. 41 TALLINNAS Narva m. 42

Paraste Hääle №6 lõikeleht

N° 11-14
Põislihvad 10-12 aastase

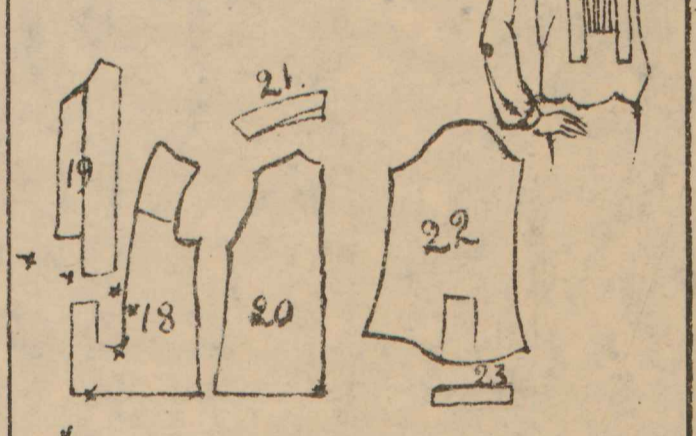
- N° 1 Püüsiüks
- N° 2 - n-kaudüks
- N° 3 Esitükk
- N° 4 Seljatükk
- N° 5 Seljatuks
- N° 6 Püüsiüks
- N° 7 Muusikaüks
- N° 8 Kõljetüks
- N° 9 Rinnetas
- N° 10 Kaelus
- N° 11 Vöö

N° 12-14
Põislihvad 3-4 aastase

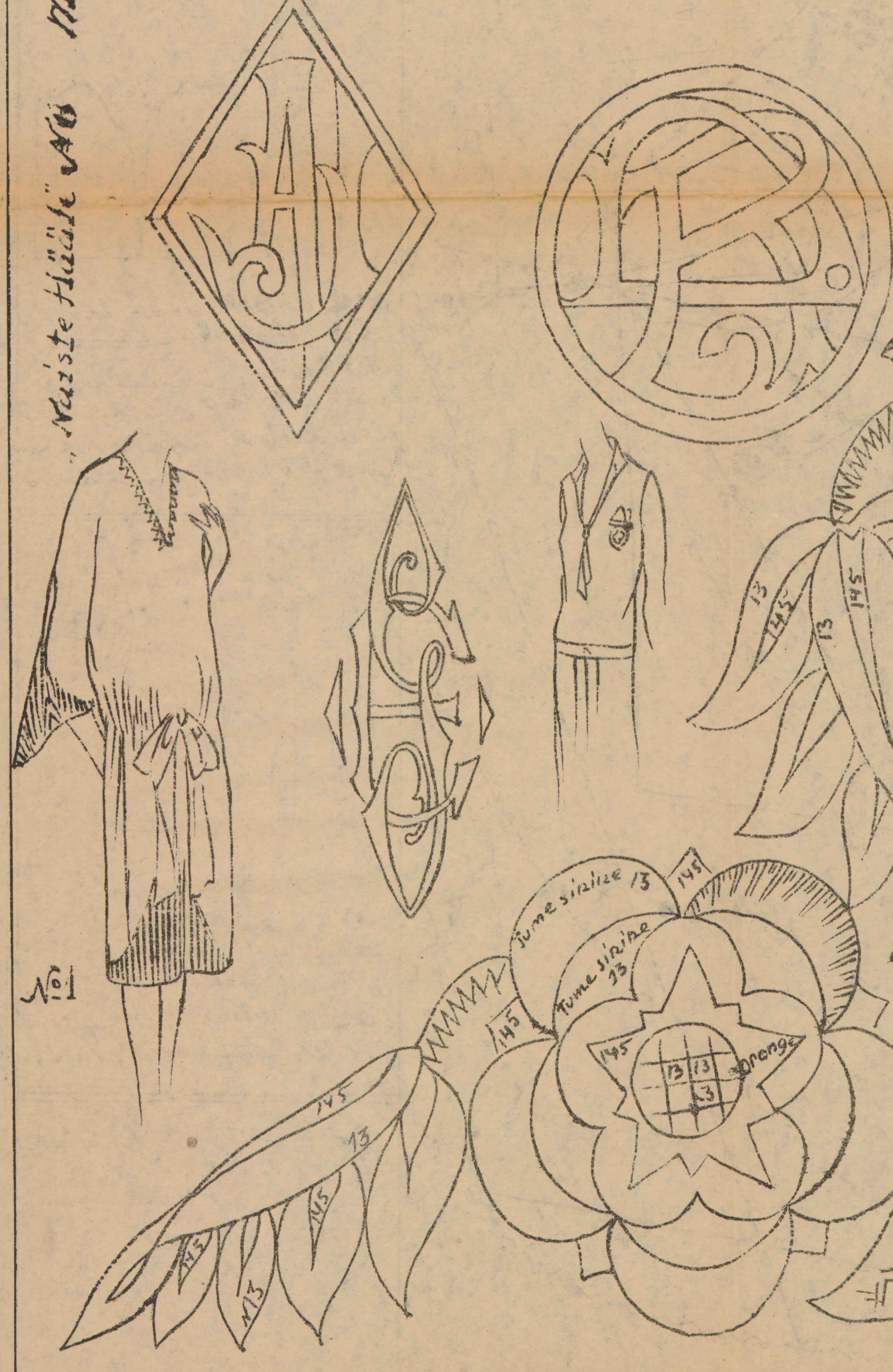
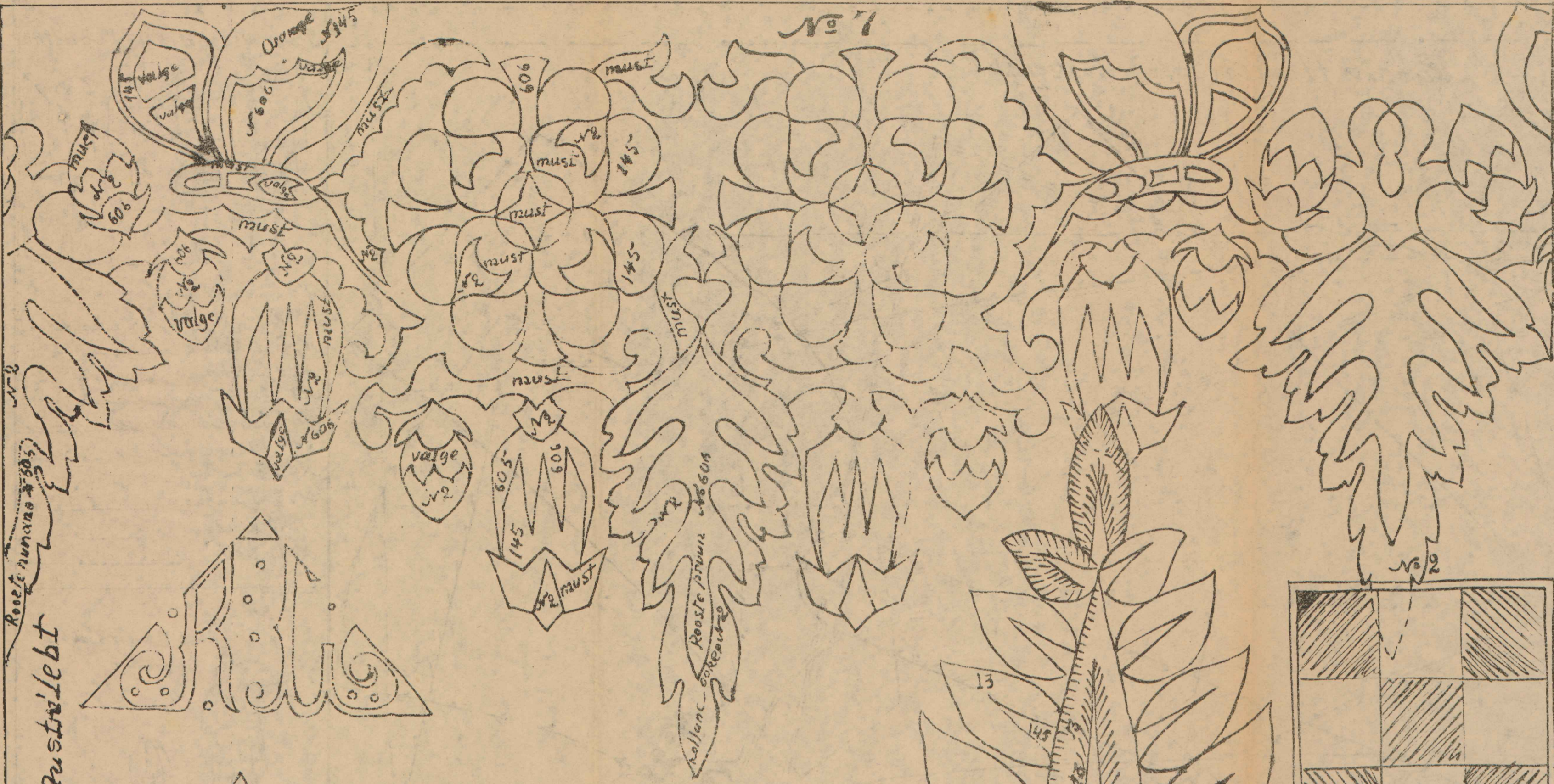

- N° 12 Esitükk
- N° 13 Seljatükk
- N° 14 Kõljetüks
- N° 15 Tashu veer
- N° 16 Kaelus
- N° 17 Vöö Tõugast

N° 18-23
Naiste pluus

- N° 18 Esitükk
- N° 19 Esise
- N° 20 Seljatükk
- N° 21 Kaelus
- N° 22 Kõljetüks
- N° 23 Kättis

Mustreleht

Mustreleht

№ 1

№ 1

№ 2

№ 1

№ 2

№ 5

№ 6

№ 4

№ 3

№ 1